

9 771335 828003

mesačník o filmovom dianí
(nielen) na Slovensku

www.filmsk.sk

film **sk**

4 —

2022 ▶ 2,50 €

rozhovor: Milan Černák

téma: Novela autorského zákona

novinky: Kryštof – Tieňohra – Peter Dvorský

recenzia: Oľga – Budujeme Slovensko –
Záhradníci – V lete ti poviem, ako sa mám –
Správa o záchrane mŕtveho

O UKRAJINE, ZA UKRAJINU, PRE UKRAJINU

4. – 10. 4. 2022

Kino Lumière, Bratislava

www.tyzdenfilmu.sk

TÝŽDEŇ SLOVENSKÉHO FILMU

ORGANIZÁTOR: SLOVENSKÝ FILMOVÝ ÚSTAV SLOVAK FILM INSTITUTE
SPOLUORGANIZÁTOR: rtv: MEDIA & TELEVISION
S FINANČNOU PODPOROU: MINISTRY OF CULTURE OF THE SLOVAK REPUBLIC
PARTNERI: KINO LUMIÈRE, AŤF AUDIOVIZUÁLNY FOND, SPPA
MEDIALNI PARTNERI: SME, Kinema, CITYLIFE.SK, film, týždeň, kapitál, SLOVAK SPECTATOR, in.ba, TVORBA, BETA

úvodník

„Nikdy som nemal o Rusku ideálne predstavy. A ak som nejaké mal, august '68 ich totálne zlikvidoval. Ale napriek tomu sa priznávam, že to, čo sa stalo v týchto dňoch, som nečakal,“ hovorí v rozhovore režisér spravodajského a dokumentárneho filmu, dramaturg a ponovembrový riaditeľ Slovenskej filmovej tvorby Milan Černák, ktorý v apríli oslávi 90 rokov.

Témou aprílového čísla je novela autorského zákona, ktorá je mimoriadne dôležitá pre všetky subjekty v slovenskom audiovizuálnom prostredí. Hoci sme ju plánovali už dlhšie a za bežných okolností by rezonovala viac, udalosti posledného obdobia, ktoré valcujú našu spoločnosť už viac ako mesiac, prekryli všetky ostatné témy. Vojna na Ukrajine sa cielene či necielene prediera celým číslom a my sa tomu nemôžeme ani nechceme brániť.

Teraz už naostro! bol slogan tohtoročného Medzinárodného filmového festivalu Febiofest, ktorého klasický priebeh vlni aj predvlani prekazila pandémia. S heslom *Zaostrené na dobrý film* ponúkol výnimočné tituly. A konal aktuálne – týždeň po vypuknutí vojny ohlásili jeho organizátori a organizátorky vznik novej sekcie Pocta Ukrajine. To, ako zareagovala slovenská filmová obec na udalosti za našou východnou hranicou, sa dozviete v rubrike Aktuálne.

Dráma *Olga* o pätnásťročnej ukrajinskej gymnastke zmenila plány v našom mesačníku i v programe týždňa francúzskeho filmu *Crème de la Crème*, ktorý sa uskutočnil krátko po invázii ruských vojsk na Ukrajinu. Organizátori ju promptne uviedli na benefičnej projekcii ako otvárací film festivalu a recenziu na ňu si teda môžete prečítať už v tomto čísle.

Týždeň slovenského filmu, ktorý prebieha od začiatku apríla v Kine Lumière, zvolil ako úvodný film na prvý deň premietaní pre verejnosť drámu *Predtuchy* Viačeslava Kryštofovyča a na posledný deň úspešný slovenský film *Cenzorka* Petra Kerekesa – obe snímky v koprodukcii s Ukrajinou. Súčasťou programu budú aj všetky filmy nominované na národnú filmovú cenu Slnko v sieti, ktorej víťazov a víťazky za roky 2020 a 2021 sa dozvieme v sobotu 9. apríla.

Dúfame, že májovým číslom sa bude prelínať predovšetkým táto výročná udalosť slovenskej kinematografie a za pandémie a vojnou sa budeme už iba ohliadať. ◀

— Veronika Krejčová —

film.sk

mesačník o filmovom dianí
(nie len) na Slovensku / 23. ročník

Vydavateľ:

Slovenský filmový ústav

Adresa redakcie:

film.sk / Slovenský filmový ústav
Grösslingová 32 / 811 09 Bratislava

tel.: 02/57 10 15 25

fax: 02/52 73 32 14

e-mail: filmsk@sfu.sk

Šéfredaktor:

Matúš Kvasnička

Vedúca redakcie 4/2022:

Veronika Krejčová

Redakcia:

Mária Ferenčuhová

Jaroslava Jelchová

Redakčná rada: Peter Dubecký

[generálny riaditeľ SFÚ]

Rastislav Steranka

[riaditeľ NKC – SFÚ]

Marián Brázda

[vedúci edičného oddelenia SFÚ]

Miroslav Ulman

[odborný referent Audiovizuálneho

informačného centra SFÚ]

Simona Nôtová-Tušerová

[tlačová tajomníčka SFÚ]

Andrea Biskupičová

[vedúca predajne Klapka.sk]

Štefan Vraštiak

Editorka:

Simona Nôtová-Tušerová

Jazyková redakcia:

Jaroslav Hocheľ

Design & grafická úprava: p & j

Tlač: Dolis Goen, s. r. o.

Uzavierka čísla 4/2022: 25. 3. 2022

Snímka na titulnej strane:

Kryštof – foto: ALEF FILM & MEDIA,

Fulfilm / Karel Cudlín

Objednávanie Film.sk:

L.K. Permant, Zuzana Hrušková

tel.: 02/49 11 12 02,

e-mail: hruskova@predplatne.sk

Film.sk vychádza s podporou MK SR.

ISSN 1335 – 8286

Názory redakcie sa nemusia zhodovať
s názormi prispievateľov.Akékoľvek rozmnožovanie textu, fotografií, grafov
vrátane údajov v elektronickej podobe len
s predchádzajúcim písomným súhlasom vydavateľa.
© Slovenský filmový ústav

JUDr. Zuzana Adamová, PhD.

špecialistka na právo duševného vlastníctva a právo v kyberpriestore

— Pred pár dňami vyšiel v Zbierke zákonov predpis, ktorým sa novelizuje autorský zákon. Na prvý pohľad by sa mohlo zdať, že toho, kto nie je vydavateľom ani neprevádzkuje online platformu, sa novelizácia vlastne ani veľmi netýka. Opak je však pravdou: 25. marca 2022 nadobudla účinnosť právna úprava, ktorá sa dotýka fakticky každého z radov autorov aj používateľov diel. Hlavným dôvodom novelizácie je nielen transpozícia dvoch európskych smerníc, ale najmä súvisiaca úprava zmluvného práva týkajúca sa odmeny za udelenie licencie.

— Možno spomenúť, že vo vzťahu k poskytovaniu doplnkových online služieb (uskutočňovaných súbežne s vysielaním) sa upravuje zásada krajiny pôvodu, čo by malo uľahčiť cezhraničné vyrovnanie práv. V odbore retransmisie sa potom zavádza tzv. povinná kolektívna správa, čo znamená, že nositeľ práv už nebude môcť spravovať svoje práva individuálne, ale len prostredníctvom organizácie kolektívnej správy. Zmeny sa týkajú aj výnimiek a obmedzení, režimu obchodne nedostupných diel a ďalších tém.

— Oblasť audiovizie však zrejme najvýraznejšie zasiahne zmena v oblasti zmluvného práva, konkrétne odmeňovania autorov, výkonných umelcov a iných nositeľov práv v licenčných zmluvách. V smernici sa požaduje spravodlivé odmeňovanie autorov, aby mali nárok na primeranú a proporcionálnu odmenu, pričom sa umožňuje použitie rôznych mechanizmov. Slovenským riešením, aj pod vplyvom silného tlaku zo strany autorov združených v organizácii kolektívnej správy, je, že autori, výkonní umelci a iní nositelia práv budú musieť mať primárne dohodnutú výnosovú alebo inú odmenu; odmena vo forme jednorazovej platby by mala byť len výnimkou.

— Autori, výkonní umelci a iní nositelia práv si tak budú musieť zvyknúť, že už nebudú môcť od používateľov bežne dostávať jednorazovú odmenu. Pred výzvou však stoja najmä filmoví a televízni producenti, ktorí budú musieť hľadať nové mechanizmy odmeňovania v kontexte celkového financovania filmovej tvorby. Náročné to bude aj pre používateľov uzatvárajúcich vydavateľské licenčné zmluvy, pretože každá takáto zmluva bude musieť obsahovať aj odhad hrubých príjmov z verejného rozširovania rozmnoženín diela alebo sprístupňovania diela verejnosti. ◀

— text: Jaroslava Jelchová —
foto: Budujeme Slovensko / Peter Kerekes Film —

Novela autorského zákona otvorila niekoľko horúcich tém

Novela autorského zákona transponuje do nášho právneho poriadku dve nové smernice Európskej únie (EÚ), ktoré si vyžiadala predovšetkým rýchly rozvoj digitálneho prostredia. Mala by prispieť k posilneniu ochrany obsahu v online priestore. Najviac sa v tomto kontexte už dlhšie diskutuje o úprave vzťahov medzi autormi a používateľmi ich diel. Diskusia pokračuje aj po schválení novely (16. februára), ktorá 25. marca nadobudla účinnosť.

Dve rozsiahle smernice EÚ riešia čiastkové témy, ktoré sa primárne týkajú online prostredia. Prvá z nich je smernica Európskeho parlamentu a Rady EÚ 2019/790, ktorá napríklad stanovuje nové povinné výnimky z autorského práva, rieši problematiku obchodne nedostupných diel, vytvára pravidlá pre vydavateľov periodík a zvädza nové povinnosti pre poskytovateľov online služieb vrátane ich zodpovednosti za konkrétne spôsoby použitia autorskoprávneho obsahu. Upravuje aj problematiku

vzťahov medzi nositeľmi práv a používateľmi a vzťahy s organizáciami kolektívnej správy. Smernica Európskeho parlamentu a Rady EÚ 2019/789 sa vzťahuje na cezhraničné poskytovanie online služieb, ktoré sú doplnkom k vysielaniu a retransmisii televíznych a rozhlasových programov. Vďaka nej nebude nutné vyrovnávať práva v členských štátoch, kde sú tieto služby dostupné. Význam a efektívnosť nových podmienok ukáže až ich aplikácia v praxi.

Diskusia s protichodnými postojmi

Zo smernice Európskeho parlamentu a Rady EÚ 2019/789 vychádza aj úprava odmeňovania autorov, ktorá vyvolala najväčšiu diskusiu. Ešte v septembri 2020 iniciovala Asociácia nezávislých producentov (ANP) vznik platformy pre autorské právo v audiovizíii a médiách, v rámci ktorej o novele diskutovali zástupcovia autorov a výkonných umelcov s používateľmi práv. Výstupom bol materiál s odporúčaniami k novele, zaslaný na Ministerstvo kultúry Slovenskej republiky v apríli 2021. „Napriek záujmu a snahe všetkých zúčastnených sa nepodarilo dosiahnuť želanú zhodu vo viacerých oblastiach, a teda predkladaný výstup z platformy prináša určité minimalistické, no z pohľadu iniciátorov projektu realistické návrhy a zároveň plne rešpektuje pozície jednotlivých členov, ktoré sú súčasťou materiálu ako relevantné prílohy,“ napísala ANP na svojej stránke.

Organizácie kolektívnej správy na čele s LITA, autorskou spoločnosťou pripravili samostatné stanovisko a ich iniciatíva vyústila až do petície za férovú kultúru. „Pandémia dala tvrdú ranu celému kultúrnemu odvetviu, ale dlhodobou príčinou je najmä zle nastavený systém, pre ktorý 90 percent autorov nedostáva adekvátnu odmenu za svoju prácu. Neférové podmienky a nízky príjem z autorskej činnosti spôsobujú, že dvaja z troch autorov musia mať popri svojej autorskej tvorbe iné zamestnanie,“ informovali v texte signatári petície, medzi nimi aj tvorcovia z audiovizuálneho prostredia. Novelu vnímali ako jedinečnú príležitosť na posilnenie pozície autora v autorskom zákone. Umelci, často ako samostatne zárobkovo činné osoby, sú bez garancie pravidelného príjmu, minimálnej mzdy, dovolenky, ale aj v rámci zmluvných vzťahov sú v slabšej pozícii voči ostatným subjektom autorského práva, a teda sú často nútení podpisovať nevýhodné zmluvy. Signatári petície kritizovali najmä jednorazové odmeny ako vykupovanie práv, ktoré nezohľadňuje ďalšie používanie a úspešnosť diela.

„Autorský zákon už pred aktuálnou novelou zaručoval slovenským autorom práva v rámci všetkých európskych štandardov. Zmyslom novely bolo rozšírenie práv aj autorov v ďalších oblastiach šírenia audiovizuálnych diel. Slovenskí nezávislí producenti filmových diel a seriálov, ktorých SAPA – Slovenská asociácia producentov v audiovizíii zastupuje v oblasti kolektívnej správy práv (a ich filmy tvoria väčšinu slovenských filmov uvádzaných aj v kinách), rešpektujú práva autorov nielen preto, že takmer polovica z nich sú tak producenti, ako aj autori,“ hovorí Marian Urban, prezident SAPA.

„V praxi je bežné, že producent pri uzatvorení zmluvy s autorom audiovizuálneho diela dohaduje pre autora osobitne odmenu za vytvorenie audiovizuálneho diela a odmenu za jednotlivé použitia audiovizuálneho diela,“ informovala SAPA v stanovisku k návrhu novely autorského zákona. Ako príklad uviedla aj Slovenský filmový ústav (SFÚ), ktorý vykonáva majetkové práva autorov, výkonných umelcov a výrobcu k filmovým dielam vyrobeným pred rokom 1997 a je jediným subjektom na udeľovanie súhlasu na použitie

týchto audiovizuálnych diel. Ako producenta filmov ho zastupuje SAPA, SFÚ má zároveň zmluvu o spolupráci pri vyrovnávaní odmien autorom s LITA.

Spravodlivá autorská odmena

„Autorská odmena vychádza zo smernice, ktorá hovorí o tom, že sa požaduje spravodlivé odmeňovanie autorov a že títo autori majú nárok na primeranú a proporcionálnu odmenu, na ktorej dosiahnutie sa môžu použiť rôzne mechanizmy,“ hovorí Zuzana Adamová, odborníčka na právo duševného vlastníctva. Podľa schválenej novely zákona sa výnimkou stáva práve autormi kritizovaná jednorazová odmena. Tá sa môže uplatniť iba vo výnimočných prípadoch, ktoré sú vymenované v zákone – ak je časový rozsah licencie najviac jeden rok alebo ak ide o použitie diela s časovým rozsahom najviac päť rokov a s vecne obmedzeným rozsahom licencie, ako aj v prípade, ak je v čase udelenia licencie možné vyčíslit' očakávané výnosy z licencie, a v ďalších prípadoch. Ak však odmena nezodpovedá výnosu dosiahnutému neskorším využitím diela, autor má právo na dodatočnú odmenu alebo vyrovnanie, a to po uplynutí troch rokov od zverejnenia diela. Na účely uplatnenia tohto práva má autor právo na informáciu o príjmoch alebo výnosoch z využitia licencie.

„Novela autorského zákona je pre autorov dobrou správou v otázke ‚vykupovania práv‘ k ich dielam. Prináša totiž princíp odmeny za každé použitie diela, ktorý obmedzuje takéto vykupovanie práv, preto veríme, že pomôže spravodlivejšie nastaviť vzťahy medzi autormi a používateľmi ich diel. Zo zákona vyplýva, že odmena za každé použitie diela by mala byť pravidlom a nie výnimkou. Autori by tak nemali dostávať iba jednorazovú odmenu, ktorá bude zahŕňať vytvorenie diela aj všetky jeho ďalšie použitia v budúcnosti. Naopak, budú mať väčšiu šancu podieľať sa na úspechu svojich diel,“ hovorí riaditeľka LITA Jana Vozárová. „Pre autorov audiovizuálnych diel to znamená napríklad väčšiu záruku tantiém za reprízovanie ich diel, ktoré pred touto novelizáciou neboli pravidlom. Ide o kľúčovú požiadavku, o ktorú sa autori a LITA snažili v celom procese novelizácie zákona,“ vysvetľuje Vozárová. „Pochopiteľne, teraz je dôležité, ako sa tieto princípy pretavia do praxe. Autorom však takéto nastavenie dáva rozhodne väčšie možnosti na vyrokovanie férovejších podmienok, než mali doteraz.“

Podobne novelu hodnotí aj Slovenský ochranný zväz autorský (SOZA), ktorý spravuje práva k hudobným dielam. Vyzdvihuje hlavne posilnenie postavenia slovenských autorov voči silným mediálnym hráčom. „Štatistiky Európskeho združenia spoločností autorov a skladateľov (GESAC) ukazujú, že za posledné tri roky dostalo až 52,6 percenta európskych skladateľov ponuku na zmluvu o úplnom odkúpení ich práv a väčšina z nich uvádza, že počet takýchto ponúk v poslednom období vzrástol. Až 66 percent skladateľov zároveň uvádza, že v rokovaniach s online platformami na

šírenie audiovizuálneho obsahu (kam spadajú služby ako Netflix, Disney+, HBO Go a pod.) boli nútení podpísať zmluvu, ktorou sa museli vzdať svojich synchronizačných alebo mechanických práv,“ píše vo svojom stanovisku SOZA. „Ak chce tvorca dostať zákazku, zväčša to musí byť za podmienok, ktoré stanovia producenti obsahu. Odmietnutím týchto podmienok autori riskujú, že sa dostanú na tzv. čiernu listinu tvorcov, ktorí odmietli výkupnú klauzulu a s ktorými je lepšie nespoľupracovať. Autori sa tak často dostávajú do veľmi nevýhodnej a nespravodlivej pozície a práve správna transpozícia európskych smerníc im má garantovať rovnakú úroveň ochrany naprieč európskymi krajinami,“ dodáva SOZA. Podľa Slovgramu, ktorý zastupuje výkonných umelcov a výrobcov zvukových a zvukovo-obrazových záznamov, bol potenciál novely na zlepšenie postavenia nositeľov práv ešte väčší.

Viac subjektov – viac nositeľov práv

V oblasti audiovizie pri filmovej produkcii je však na rozdiel napríklad od hudobnej produkcie neporovnateľne väčšie množstvo nositeľov práv. „Napríklad pri nahrávaní hudobného nosiča máme autora hudby, autora textu a niekoľko hudobníkov. Pri veľkej filmovej produkcii je obrovské množstvo subjektov. Navyše, Slovensko je špecifické ešte aj v tom, že máme koncept spoluautorstva audiovizuálneho diela. To znamená, že autorom filmu nie je len režisér. Medzi spoluautorov patria vlastne všetky subjekty, ktoré participujú na tvorbe filmoveho diela, vrátane autora scenára či autora dialógov. Takisto je potrebné vyrovnať práva výkonných umelcov a všetky práva k ostatným predmetom, ktoré sú zaradené do filmu. Pre producenta bude preto veľmi náročné hľadať rovnováhu a nastaviť zmluvné vzťahy tak, aby odmena skutočne zodpovedala zákonným parametrom,“ opisuje Adamová.

„Filmoví (i televízni) producenti pôsobia v podmienkach, ktoré sú veľmi presne vymedzené verejnými pravidlami, a to z dôvodu využívania verejných zdrojov či už slovenských, alebo európskych. Alebo sú vymedzené súkromnými zdrojmi, ktorým musí zase producent garantovať, že je schopný dielo vyrobiť a vyrovnať tak, aby mohlo prípadne investorovi vrátiť zdroje, ktoré doň vložil,“ hovorí Zuzana Mistríková, producentka a prezidentka Asociácie nezávislých producentov (ANP), podľa ktorej schválená novela autorského zákona nereflektuje existujúce obchodné modely a podporné systémy. „Úprava podmienok odmeny najmä v § 69 ods. 4 autorského zákona však ohrozuje alebo zužuje možnosti získavania zdrojov, lebo priamo mení možnosti, ktoré je možné pri získavaní zdrojov garantovať. Tento dôsledok, resp. hľadanie riešení, ako eliminovať negatívne dôsledky, aby neboli ohrozené finančné zdroje alebo prístup k licenciám na formáty, si vyžiada čas, lebo žiadne rýchle a jednostranné riešenie neexistuje,“ vysvetľuje Mistríková a dodáva, že zákon sa nebude dať aplikovať bez zvýšenej administratívnej, a teda aj finančnej náročnosti.

Podľa Mistríkovej bolo už od začiatku nesprávne argumentovať v prospech prijatej novely tým, že autori

budú mať viac peňazí. „Táto právna úprava nevnáša do systému audiovizie viac finančných prostriedkov, to znamená, že pre nikoho v reťazci výroby audiovizuálneho diela táto situácia neznamená viac príjmov,“ ozrejmuje Mistríková. Podľa Asociácie televíznych vysielateľov Slovenska môže novela autorského zákona dokonca priniesť problémy, a to nielen vysielateľom a vydavateľom, ale aj samotným autorom, a ohroziť domáce produkcie. Zuzana Adamová tvrdí, že problém by mohli mať aj zahraničné produkcie, ktoré by sa rozhodli realizovať svoje projekty na Slovensku.

„Samotný zákon je dôležitý prvý bod, no významný bude aj spôsob, ako bude uvedený do praxe. Preto budú podstatné aj ďalšie diskusie autorov s používateľmi diel, vydavateľmi, vysielateľmi či producentmi, ale aj s Ministerstvom kultúry SR. Veríme, že budú otvorené a konštruktívne, pretože zlepšenie podmienok pre slovenské umenie a kultúru je naším spoločným cieľom,“ uvádza LITA vo svojom stanovisku. Zuzana Mistríková k tomu dodáva: „Od začiatku prípravy novely autorského zákona producenti deklarovali vôľu nájsť čo najlepšie riešenia pre všetky strany. Budú sa preto o to pokúšať aj v novo nastavenom režime. Návrhy a rokovania o nových zmluvných podmienkach sú však ešte pred nami. Možno len pevne veriť, že nebudú smerovať k obmedzeniu či už výroby, alebo distribúcie slovenských audiovizuálnych diel, čo, bohužiaľ, dnes nemožno vylúčiť.“

Podľa Mariana Urbana si treba tiež uvedomiť že „väčšinou ide o filmy s kultúrnymi ambíciami a možno desatina takýchto filmov je komerčne úspešná či už v kinách, alebo v akejkolvek alternatívnej distribúcii. Logicky aj príjmy autorov, o ktorých v diskusiách o novele autorského zákona primárne išlo, sú diferencované. Agresívne, hektické a argumentačne zmätočné kampane predovšetkým zástupcov autorov, v ktorých sa nerozlišovalo medzi rôznymi skupinami producentov a používateľov, však pri realizácii novely otvorili priestor aj pre záujmové skupiny, ktoré dlhé roky deštruuujú sekundárne príjmy autorov i producentov v oblasti retransmisie,“ myslí si Urban. „Sme presvedčení, že táto novela vychádza viac ako dostatočne v ústrety autorom, no je oveľa menej ústretová voči nezávislým producentom, ktorí v drvivej väčšine nemajú ani najmenší záujem poškodzovať práva autorov, pretože bez nich audiovizuálne diela nemôžu vzniknúť. Bez korektnej snahy hľadať synergické prieniky a kompromisy medzi autormi, producentmi a používateľmi je každá takáto aktivita v najlepšom prípade len kozmetickou zmenou.“

Diskusia medzi subjektmi autorského práva bude teda nutná nielen preto, že novela autorského zákona otvorila veľa tém, ale aj preto, že sa navzájom potrebujú. ◀

Zmena aj pre SFÚ: stane sa jedným z národných registrátorov

Slovenský filmový ústav (SFÚ) sa v rámci novely autorského zákona, ktorá rozširuje okruh výnimiek z autorského práva na účely vzdelávania, výskumu, zberu dát a zachovávaní kultúrneho dedičstva, stal jedným z národných registrátorov obchodne nedostupných audiovizuálnych, dramatických, divadelných a choreografických diel a audiovizuálnych záznamov. Ide o diela, ako vyplýva z ich názvu, s ktorými nie je možné obchodovať pre ich nedostupnosť na trhu. Tento status nadobúdajú po šiestich mesiacoch od registrácie na portáli Úradu Európskej únie pre duševné vlastníctvo (EUIPO), ktorú bude vykonávať SFÚ. Tieto diela sú trvalo uložené v knižnici, archíve, múzeu alebo u zákonného depozitára a publikované vo verejne prístupnom zozname obchodne nedostupných diel EUIPO. Ich používanie je založené na mechanizme rozšírených hromadných licenčných zmlúv, ale ak by sa stalo, že neexistuje subjekt oprávnený udeliť licenciu, podľa novej úpravy zákona sa môžu použiť na nekomerčné účely aj bez súhlasu autora, aby sa nestalo, že dielo bude úplne vylúčené z použitia.

„Podľa predošlého zákona bola registrátorom pre literárne diela Slovenská národná knižnica, ktorá túto činnosť vykonávala už niekoľko rokov. Má v tejto súvislosti vybudované konkrétne administratívne aj technické podmienky a má aj skúsenosti vo vzťahu k EUIPO. Preto sme navrhovali, aby bola Slovenská národná knižnica ustanovená ako jeden centrálny národný registrátor pre všetky obchodne nedostupné diela, čo by umožnilo koncentrovať túto prácu v rámci jedného subjektu, ktorý v tejto oblasti už nadobudol potrebné znalosti a odborné skúsenosti,“ hovorí riaditeľ SFÚ Peter Dubecký. „Tu sme boli v miernom rozpore aj s našim zriadovateľom, pretože Slovenský filmový ústav by sa mal primárne starať o záležitosti, ktoré mu vyplývajú zo zákona č. 40/2015 Z. z. o audiovizii, no v tomto smere už prebral viaceré registračné povinnosti, ako vedenie registra slovenských audiovizuálnych diel, zoznamu osôb pôsobiacich v audiovizii a následne činnosti v oblasti audiovizuálneho dedičstva spojené s uchovávaním registrovaných audiovizuálnych diel,“ vysvetľuje Dubecký. Podľa neho SFÚ nemá s registráciou drama-

tických, divadelných a choreografických diel odborné skúsenosti. „Svojím charakterom spadajú skôr do kompetencie Divadelného ústavu, s ktorým bude SFÚ v tomto smere spolupracovať. Inšpirovať sa určite budeme aj Slovenskou národnou knižnicou, ktorá vedie databázu obchodne nedostupných diel už dlhodo,“ opisuje Dubecký, podľa ktorého bude zákon znamenať nárast finančných nákladov aj zvýšené požiadavky na činnosť zamestnancov.

Novela autorského zákona prináša pre SFÚ zmenu aj ako pre vykonávateľa majetkových práv k audiovizuálnym dielam a pre vydavateľa. Filmového ústavu sa podľa Dubeckého dotkne i doplnenie slova „preukázateľne“ do § 86. „SFÚ ako vykonávateľ majetkových práv musí v tejto chvíli preukázateľne dokladovať svoje práva pre prevádzkovateľov retransmisii, ktorí hľadajú cestu, ako sa vyhnúť povinnosti platiť, a to nielen autorom, ale aj producentom,“ hovorí. Čo sa týka vydavateľskej činnosti SFÚ, „problematické bude v praxi aj uzatváranie takzvaných vydavateľských licenčných zmlúv. Podľa novej právnej úpravy bude musieť takáto zmluva obsahovať aj odhad hrubých príjmov z verejného rozširovania rozmnoženiny diela alebo sprístupňovania diela verejnosti. To znamená, že už v čase uzatvárania zmluvy, keď používateľ ešte len získava právo na použitie, bude musieť v zmluve upraviť odhad hrubých príjmov. Pokiaľ by sa neskôr ukázalo, že odmena nebola primeraná, autor si ju môže uplatňovať dodatočne,“ dopĺňa na záver odborníčka na právo duševného vlastníctva Zuzana Adamová. ◀

— text: Jaroslav Hocheľ / filmový publicista
— foto: Babylon'13, Febiofest, Punkchart films —

Vojnový zápisník —

O Ukrajine, za Ukrajinu, pre Ukrajinu

Tohtoročný 24. február sa zapísal čiernymi písmenami minimálne do dejín Európy. V skorých ranných hodinách sa začala „špeciálna vojenská operácia“ putinovského Ruska proti susednej Ukrajine – v skutočnosti agresívna vojna, aká nemá od druhej svetovej na európskom kontinente obdobu. Reakcie na túto tragickú udalosť na seba nedali dlho čakať. A ľudia od filmu nezostali bokom.

Ako prvé zareagovali médiá, ktoré fungujú takpovediac v priamom prenose. Nie však rovnako promptne. Kým napríklad komerčná televízia Markíza kompletne zmenila pripravenú koncepciu *Telerána* a už od šiestej vysiela jeho monotematické vydanie s aktuálnymi informáciami a rozhovormi, televízne spravodajstvo verejnoprávnej RTVS „zaspalo“, za čo si vyslúžilo oprávnenú kritiku. „Začala [sa] vojna, no v RTVS sa ráno smialo, varilo a cvičilo,“ komentovala to Miroslava Kernová na webovom portáli omediach.com. RTVS si chybu uznala, riaditeľ sekcie spravodajstva a publicistiky Vahram Chuguryan podal do rúk generálneho riaditeľa RTVS Jaroslava Rezníka žiadosť o ukončenie pracovného pomeru, ktorej riaditeľ vyhovel. Vedením sekcie bol dočasne poverený riaditeľ sekcie národnostného vysielania Attila Lovász.

Verejnoprávna televízia urobila potom rad krokov, ktorými venovala vojne na Ukrajine náležitú pozor-

nosť. Dňom 28. februára premenila „archívnu“ Trojku na kanál :24 s nepretržitým spravodajským pokrývaním aktuálnych tém v kombinácii s publicistickými, s dokumentárnymi, so vzdelávacími, s diskusnými a inými reláciami. Prislúbila, že „vysielanie :24 bude naživo prinášať zásadné vyhlásenia predstaviteľov štátu k aktuálnej politickej a bezpečnostnej situácii. Taktiež bude naživo v polhodinových blokoch informovať o tom, čo sa v súčasnosti deje najmä na Ukrajine, ale aj na Slovensku.“ Tretieho marca sa stali súčasťou spravodajského vysielania :24 podvečerné *Národnostné správy v ukrajinskom jazyku*, ktorých cieľom je pomôcť ukrajinsky hovoriacim ľuďom v orientácii na Slovensku. (O deň skôr začala vysielať *Ukrajinski noviny* /Ukrajinské správy/ spravodajská televízia TA3.) RTVS operatívne prispôbila aktuálnej situácii aj témy diskusných relácií *Večera s Havranom*, *Do kríža* a *Silná zostava*.

Filmové inštitúcie nezaháľali

Slovenský filmový ústav (SFÚ) zverejnil už v pondelok 28. februára, teda štyri dni po vypuknutí vojny, vyhlásenie k situácii na Ukrajine, v ktorom ostro odsúdil zásah Ruska do suverenity Ukrajiny a vyjadril solidaritu a plnú podporu jej obyvateľom. „Slovenský filmový ústav vyznáva hodnoty slobody, demokracie a humanizmu a považuje za povinnosť vyjadriť svoj postoj v týchto časoch ťažkých pre Ukrajinu. Umenie je už z podstaty pacifistické a spája ľudí bez ohľadu na ich národnosť či štátnu príslušnosť. Chceme, aby aj naši ukrajinskí kolegovia, ako aj všetci občania Ukrajiny boli slobodní, mali právo na sebaurčenie, bezpečnosť a existenciu bez strachu o vlastný život a životy svojich blízkych,“ uvádza sa vo vyhlásení, ktoré je zároveň výzvou na podporu Národného centra Olexandra Dovženka v Kyjeve, partnerskej inštitúcie SFÚ. (Plný text vyhlásenia bol zverejnený v minulom čísle *Film.sk*, ktoré vyšlo s titulnou stranou vo farbách ukrajinskej vlajky.)

jina je blízkym koprodukčným partnerom Slovenska a neoddeliteľnou súčasťou európskeho audiovizuálneho priestoru. „Audiovizuálny fond preto stojí pri svojich ukrajinských kolegoch v ich boji za slobodu a ponúkne im aj osobitné podporné nástroje, akými môžu byť napríklad rezidenčné pobyty pre ukrajinských filmárov alebo iná forma pomoci. V komunikácii s našimi partnermi na Slovensku aj na Ukrajine budeme hľadať účinné mechanizmy, ktoré pomôžu udržať a ďalej rozvíjať našu vzájomnú spoluprácu,“ uvádza sa vo vyhlásení.

Šiesteho marca sa v Kine Lumière uskutočnilo benefičné predstavenie dokumentárneho filmu ukrajinského režiséra Romana Ľubého *Vojnový zápisník* (Zošit vijny, 2020). Kino sa tak pridalo k iniciatíve Filmového klubu Iskra Kežmarok a spolu s ním aj ďalšie kiná a filmové kluby po celom Slovensku. Partnerom iniciatívy bola Asociácia slovenských filmových klubov. Mladý režisér zostavil svoj strihový film z amatérskych záberov, ktoré nakrútili ukrajinskí vojaci a ďalší ozbrojenci

Odraz —

Siedmeho marca vydal SFÚ ešte stanovisko k novému konfliktu na Ukrajine; ako člen Medzinárodnej federácie filmových archívov a European Film Promotion pozastavil na znak solidarity s ukrajinskými kolegami všetky prezentačné aktivity slovenskej kinematografie na území Ruska a Bieloruska, ako aj všetky prezentačné aktivity ruskej a bieloruskej kinematografie na území Slovenska, poskytovanie licencií na verejné šírenie audiovizuálnych diel alebo ich častí, ku ktorým vykonáva práva výrobcu, na území predmetných krajín, účasť zástupcov SFÚ na podujatiach a v porotách filmových festivalov v týchto krajinách a uvádzanie ruských a bieloruských filmov v programe Kina Lumière. Súčasne navrhol relevantným subjektom, aby pri svojej činnosti prijali obdobné opatrenia.

Prvého marca vydal vyhlásenie aj Audiovizuálny fond a Slovenská filmová agentúra. Zdôraznili, že Ukra-

na mobilné telefóny a obdobné technické prostriedky počas bojov na východe Ukrajiny od roku 2014. Vznikla tak akási mozaika „zákulisia“ vojny, v ktorom sa popri vojnovom utrpení objavujú aj drobné radosti a humor, skladajú sa konkrétne ľudské osudy. Pri záverečných pasážach filmu však priam mrazi: dovtedy anonymní protagonisti, ktorí sa v záberoch objavujú opakovane, dostávajú vo forme titulkov svoje mená a pri niektorých sa objavuje aj informácia o dátume narodenia a úmrtia – zahynuli totiž pri obrane vlasti... Výťažok z predstavení tohto filmu bol prevedený na zbierku Pomoc pre Ukrajinu, ktorú organizuje Človek v ohrození.

Husársky kúsok Febiofestu

Skutočne husársky kúsok sa podaril organizátorom Medzinárodného filmového festivalu Febiofest, ktorí →

iba sedem dní po vypuknutí vojny na Ukrajine ohlásili vznik sekcie Pocta Ukrajine, zložené z ôsmich titulov. A napriek tej rýchlosti to bol premyslený výber, v ktorom dával zmysel každý jeden film aj kolekcia ako celok. Dokument Vitalija Manského (režiséra, ktorý sa narodil na Ukrajine a dnes je ruským občanom) *Gorbačov. Raj* (Gorbachev. Heaven, 2020) je portrétom bývalého sovietskeho štátnika, ktorý ako iniciátor perestrojky a glasnosti spomína na svoje pôsobenie v politike a udalosti, ku ktorým viedlo, a v podtextoch „opatrne“ glosuje aj putinovské Rusko. Dokument s expresívnym titulom *Nahovno práca* (F@ck this job, 2021) je zasa príspevkom režisérky Very Kričevskej na tému slobody médií v súčasnom Rusku. Rozpráva príbeh Nataše, ktorá v roku 2010 založila nezávislú televíznu stanicu Dožd' (Dážd') a zamestnala v nej opozičných reportérov a príslušníkov menšín vrátane

Sergej Loznica v hranom filme *Donbas* (Donbass, 2018). V slede 13 epizód inscenovaných na základe skutočných príbehov a anekdot ukazuje morálny rozklad spoločnosti. V komornejšom mode podal dôsledky vojnových udalostí ukrajinský režisér Valentyn Vasianovych v dráme *Odras* (Vidblysk, 2021), ktorej protagonistu, ukrajinský chirurg Serhij sa počas bojov na východe Ukrajiny dostane do ruského zajatia a prežije neludské akty ponižovania a násilia. Keď sa po výmene zajatcov vracia do civilu, začne namáhavo obnovovať a skladať svoj osobný a rodinný život. *Rekonštrukcia okupácie* (Rekonstrukce okupace, 2021) režiséra Jana Šikla sa vracia k okupácii Československa vojskami Varšavskej zmluvy v auguste 1968, ktorá mala niektoré podobné znaky so súčasnou ruskou inváziou na Ukrajinu. A napokon izraelský režisér Avi Mograbi v dokumente *Prvých 54 rokov – stručný manuál vojenskej*

online. Filmtopia má vo svojom portfóliu aj spomínanú snímku *Gorbačov. Raj* a novinku *Stop-Zemlia* (Stop-Zemľa, r. Kateryna Gornostaj, 2021), ktorú uviedli na Febiofeste a distribučnú premiéru má 21. apríla. „Film o ukrajinskej mládeži som vyberala do dramaturgie takmer pred rokom, no pre prebiehajúcu pandémie sme ho pripravovali do kín až teraz, netušiac, čo všetko sa udeje. Film ponúka obraz súčasnej ukrajinskej mládeže, jej prežívania starostí a lásky, a pritom vtedy tí mladí ľudia ešte nevedeli, že skutočné, veľké problémy sú ešte len pred nimi,“ povedala riaditeľka Filmtopie Silvia Učňová Kapustová.

Na dianie na Ukrajine zareagovali aj organizátori festivalu Jeden svet. V pondelok 7. marca priniesli v rámci formátu Jeden svet na želanie dlhometrážny dokument *Zem je modrá ako pomaranč* (Zemľa blakytna, niby apelsyn, r. Iryna Cilyk, 2020), založený na pozorovaní ro-

zuje mediálna spoločnosť Film Europe Media Company v spolupráci s Francúzskym inštitútom. V aktuálnej situácii organizátori dvakrát pozmenili zostavu pôvodne ohlásených otváracích filmov, ktorými mali byť *Stratené ilúzie* (Illusions perdues, r. Xavier Giannoli, 2021) a *France* (r. Bruno Dumont, 2021), obe venované téme médií. *Stratené ilúzie* sa napokon dostali na druhé miesto a hlavným otváracím filmom večera sa stal film *Olga* (Olga, r. Elie Grappe, 2021) o mladej ukrajinskej gymnastke, ktorá trénuje vo Švajčiarsku v čase udalostí na Majdane a na východe Ukrajiny v rokoch 2013 a 2014. Pred predstavením rozdávali hostesky stužky vo farbách ukrajinskej vlajky a žltomodré sfarbenie dostala aj osmička vo vizuále festivalu (8. ročník).

Všestranná podpora Ukrajiny zo strany jednotlivcov, filmových, kultúrnych a iných inštitúcií stále po-

Odvaha —

LGBTQ. Po celý čas jej existencie čelila represiiám zo strany štátnych orgánov, v auguste minulého roka ju vyhlásili za „zahrančnú agentku“. (Natalia Sindejeva 3. marca po konzultácii s kolektívom zamestnancov pozastavila vysielanie tejto stanice.) Rusku je v jeho agresívnej invázii nápomocné Bielorusko: film režiséra Alakseja Palujana *Odvaha* (Courage, 2021) sa zaoberá masovými demonštráciami proti diktátorským praktikám a za slobodu slova v súvislosti s prezidentskými voľbami v Bielorusku v lete 2020. Vitalij Manskij v dokumente *Príbuzní* (Rodnye, 2016) skúma, ako ovplyvnili udalosti na Majdane jeho ukrajinskú rodinu i celú spoločnosť, a hľadá príčiny konfliktu, po ktorom sa občania jednej krajiny ocitli na opačných stranách barikády. K udalostiam súvisiacim s vyhlásením samozvanej Doneckej ľudovej republiky, ktorú propagandisticky i materiálne podporuje Rusko, sa vrátil

okupácie (Miehityksen käsikirja, 2021) vysvetľuje, ako okupácia funguje a na akej logike je postavená, prostredníctvom výpovedí vojakov, ktorí sa podieľali na izraelskej okupácii palestínskych území. Aj organizátori Febiofestu venovali výťažok z predaja lístkov na filmy tejto sekcie na pomoc Ukrajine.

Distribútori a festivaly na pulze dňa

Distribučná spoločnosť Filmtopia usporiadala v stredu 2. marca v Novej Cvernovke benefičné predstavenie dokumentu *Svedkovia Putinovi* (Svideteli Putina, 2018), v ktorom režisér Vitalij Manskij prináša zainteresované svedectvo o začiatku putinovskej éry. Výťažok zo vstupného opäť smeroval na pomoc Ukrajine. Pre veľký záujem bol potom film dva dni nato sprístupnený aj

Cenzorka —

diny, ktorá žije v malom meste v „červenej zóne“ Donbasu. Večer pokračovala aktivita Jedného sveta živým prenosom z festivalu FIFDH v Ženeve, ktorý uvádzal program venovaný Ukrajine. Jeho súčasťou boli aj organizátori Medzinárodného festivalu dokumentárnych filmov o ľudských právach Docudays UA. Tí sa spolu s mimovládnu organizáciou Docudays snažia získať priamu pomoc pre ukrajinských filmárov, ktorí v týchto dňoch zaznamenávajú vojnové udalosti na Ukrajine vrátane vojnových zločinov, natáčajú zábery pre medzinárodné médiá a do budúcich filmov.

Divákov očarila Olga

V rovnaký deň sa uskutočnilo otvorenie prehliadky francúzskych filmov Crème de la Crème, ktorú organi-

kračuje. Aj organizátori aktuálneho Týždňa slovenského filmu zvolili ako otvárací a záverečný film snímky *Predtuchy* (Peredcutta, r. Viačeslav Kryštofovyč, 2020) a *Cenzorka* (r. Peter Kerekes, 2021), natočené s koprodukčnou účasťou Ukrajiny aj Slovenska. V tejto chvíli (text uzatvárame 25. marca) nevie nikto odhadnúť, kedy a ako sa vojna na Ukrajine skončí. Ako sa naznačuje aj vo vyjadrení Docudays UA, o tejto tragickej udalosti určite vzniknú autentické dokumentárne filmy – a po nich zrejme v budúcnosti prídu aj hrané diela ukrajinských, angažovaných ruských a možno aj slovenských tvorcov. Iste to budú silné výpovede, silné príbehy. Aj tak by sme však boli oveľa radšej, keby nikdy nemuseli vzniknúť. ◀

— text: Simona Nôtová — foto: Celluloid Dreams,
Tamasa Distribution, Park Circus/Paramount —

Krásna hašterilka —

Dejiny kinematografie dôležitejšie než kedykoľvek predtým

Filmový kabinet nie je pre divákov Kina Lumière neznámym pojmom. Tento vzdelávací cyklus prebieha v jeho priestoroch už od roku 2013. Aktuálne štvrté pokračovanie bolo poznačené pandemiou, no ak sa tento rok už nič mimoriadne nestane, tretí semester Cesty dospelosti sa skončí 20. júna.

Filmový kabinet o dejinách svetovej a slovenskej kinematografie je určený pre záujemcov o film a filmové umenie. Pred deviatimi rokmi vtedajší lektori a dramaturgovia – filozof a estetik Juraj Oniščenko a filmový teoretik Michal Michalovič – zdôvodňovali jeho vznik nedostatočným povedomím o dejinách kinematografie na Slovensku a zámerom vytvoriť platformu, na základe ktorej sa aj široká verejnosť môže dostať do kontaktu s odborníkmi a zúčastniť sa na filmovom skúmaní. Priniesli koncept, ktorého stredobodom je ponúkať znalosti atraktívnou formou a prebudiť v divákoch hlbší záujem o filmové vzdelanie.

V čase rýchleho spoločenského i technologického vývoja sa ukazuje, že to bolo správne rozhodnutie. Filmový kabinet navštevujú noví a noví diváci, svojím programom reaguje aj na aktuálne dianie – prináša nové diela, reflektuje technologický i filmologický vývoj, spolupra-

cuje s rôznymi osobnosťami z oblasti filmovej teórie i praxe a stále má čo ponúknuť. Posledný semester štvrtého pokračovania otvorila v marci filmová báseň *Hirošima, moja láska* (1959) francúzskeho režiséra Alaina Resnaisa. Ten vo svojom debute rozbil tradičnú naráciu a ukázal moderný spôsob filmového rozprávania, ktorého princípy sa uplatňujú dodnes. No nielen to. Film sa hlboko dotýka dôsledkov vojenskej okupácie a atómovej hrozby na bežných ľudí a v dnešnej situácii, keď sa Ukrajina zmieťa vo vojne, ktorá rezonuje v celom svete, oveľa aktuálnejšie ukazuje, že filmové umenie je ako svedok ľudského konania i dokument doby nesmierne dôležité a treba sa k nemu opakovanne vracieť.

Aktuálny semester priniesol v marci okrem Resnaisovho filmu aj drámu *Nikto ma nemá rád* (1958), debut François Truffauta. Projekcia filmu, ktorý je do programu kabinetu ako jeden z mnohých zaradený vôbec po prvý-

krát, bola súčasťou témy Nové vlny v Európe. Nemenej zaujímavý je aj program na nasledujúce tri mesiace. „Kabinet má niekoľko noviniiek, z ktorých by som rád spomenul dve,“ hovorí lektor Filmového kabinetu Juraj Oniščenko. „Ide o novú tému vzťahu filmu a výtvarného umenia, ktorou sa v poslednom čase zaoberám a ktorá ma fascinuje azda najväčšmi. Teším sa aj na hosta, ktorý ju sprostredkuje divákovi. Patronát nad prednáškou prevzal Juraj Mojžiš, kurátor a môj ctený učiteľ z VŠMU. Druhou novou témou je Stanley Kubrick, veľká postava dejín kinematografie, ku ktorému si kabinet dlho hľadal cestu. Som rád, že aj túto tému uvádzame.“

Ale pekne po poriadku. Apríl prinesie tému Taliansko po neorealizme. Oniščenko ju otvára slovami, že „po neorealizme, ktorý bol určený estetikou zbavenou krásy obrazu, dramaturgického oblúka, skrátka všetkého, čo by krivilo žitú skutočnosť spoločnosti, prichádza príklon k prehra-

tať Andrej Tarkovskij a jeho *Obet'* (1986) a Stanley Kubrick a jeho legendárne *Osvietenie* (1980). Mysteriózny horor je podnetnou úvahou o stave rodinných vzťahov a podobe tvorivej krízy a premietne sa jeho rozšírená, 144-minútová verzia.

Pomalý začiatok rýchleho konca – tak znie názov novej témy Filmového kabinetu, venovanej vzťahu filmu a výtvarného umenia, ktorú pripravil Juraj Mojžiš a ktorú bude sprevádzať projekcia filmu *Krásna hašterilka* (1991). „Hovoriť o Krásnej hašterilke Jacqua Rivetta je pre mňa rozprávaním o nevysloviteľnom. V jednom sa však téma dômyselne aj dôkladne prelína s Balzacovým zobrazením maliara Frenhofer. Tou témou je manipulácia, v stvárnení Michela Piccoliho priam diabolská manipulácia maliara a jeho modelu. Na tú tému sa v európskej kultúre nazerá ozaj zblízka už viac ako päť storočí, včera aj dnes, len konotácie pozbierané z atmo-

Hirošima, moja láska —

Nebeské dni —

nej estetizácii“. V tejto súvislosti sa premietne slávny film *Sladký život* (1960) Federica Felliniho, ktorý je podľa Oniščenkových slov ovplyvnený fenoménom karnevalu.

Máj bude tematicky mimoriadne bohatý. Téma Nový Hollywood reflektuje obdobie od konca 60. rokov 20. storočia, keď situácia veľkých hollywoodskych štúdií už nebola v existujúcej podobe udržateľná a vo vzduchu visela potreba zmeny. Reprezentovať ju bude Terrence Malick, ktorého tvorba sa vyznačuje silným individuálnym rukopisom, a premietne sa jeho film *Nebeské dni* (1978). Nasledujúca téma Nový nemecký film ukazuje, že aj v Nemecku pociťovali tvorcovia koncom 60. rokov potrebu obroditiť kinematografiu. V tomto období debutovala v dlhometrážnom filme silná generácia tvorcov – z nich uvedie kabinet snímku Wima Wendersa *Stav vecí* (1982), ktorá získala Zlatého leva na Medzinárodnom filmovom festivale v Benátkach. Z mien filmových veľkánov sa bude na stretnutiach Filmového kabinetu spomínať a premie-

sféry doby sa sem-tam pozmenia,“ charakterizuje tému i film Mojžiš, ktorý ho ako hosťujúci lektor aj uvedie. Oniščenko dopĺňa: „Uvedenie tohto filmu považujem za udalosť.“

Vo finále predstaví kabinet tému Súčasný taliansky film a jedného z najznámejších tvorcov Paola Sorrentina, ktorý vyčnieva nad ostatnými. Jeho *Veľká nádhera* (2013) odhaľuje, že pod nablýskaným, ale aj nie veľmi vábnym povrchom sa môže skrývať oslnivá kráska. Záverečná téma bude venovaná súčasnej slovenskej kinematografii a najnovšiemu filmu režiséra Petra Bebjaka *Tieňohra* (2022), ktorý reprezentuje domácu žánrovú kinematografiu.

Tretí semester Filmového kabinetu sa v plnej šírke venuje obdobiu od 60. rokov 20. storočia do súčasnosti, trvá od 14. marca do 20. júna. Všetky diela v jeho programe sú digitálne reštaurované a je možné ich navštíviť aj jednotlivo. „Diváci sa môžu tešiť na všetky filmy. Vyberali sme ich veľmi starostlivo,“ dodáva na záver Oniščenko. ◀

› 24. 2. 2022

Mimoriadna udalosť

‹ **Mimoriadna udalosť**, Česko, 2022, r. Jiří Havelka ›
 hrajú: Jana Plodková, Igor Chmela, Jenová Boko, Jaroslav Plesl, Alois Švehlík, Ctirad Götz, Tereza Marečková, Václav Kopta, Marie Ludvíková, Robert Mikluš, Fedir Kis, Daniel Horečný, Milan Koritjak, Beáta Mikušová, Oliver Vyskočil, Václav Vašák, Magdalena Sidonová, Agáta Červinková – komédia, 103 min., MP 12 – CinemArt SK

Sila

‹ **Sila**, Česko, 2021, r. Martin Mareček ›
 účinkuje: Kamil Fila – dokumentárny, 92 min., MP 12 – Film Expanded

› 24. 3. 2022

Hra

‹ Česko/Čile/Francúzsko/Južná Kórea, 2019, r. Alejandro Fernández Almendras ›
 hrajú: Jiří Mád, Elizaveta Maximová, Marika Šoposká, Jiří Štrébl, Sarah Haváčová, Ondřej Malý, Jana Zenáhlíková, Adam Vacula, Danica Jurčová – dráma/komédia/romantický, 93 min., MP 12 – CinemArt SK

Jednotka intenzívneho života

‹ **Jednotka intenzívneho života**, Česko, 2021, r. Adéla Komrží ›
 – dokumentárny, 76 min., MP 12 – Film Expanded

› 7. 4. 2022

Keď sa červenám

‹ **Turning Red**, USA, 2022, r. Domee Shi ›
 – animovaná komédia, 99 min., MP 12 – CinemArt SK

Klam

‹ **Tromperie**, Francúzsko, 2021, r. Arnaud Desplechin ›
 hrajú: Denis Podalydès, Léa Seydoux, Emmanuelle Devos, Anouk Grinberg, Madalina Constantin – dráma, 103 min., MN 15 – Film Europe

Last and First Men

‹ Island, 2020, r. Jóhann Jóhannsson ›
 hrajú: Tilda Swinton ‹ rozprávačka ›

– experimentálny/sci-fi, 70 min., MN 15 – FILMTOPIA

Najhorší človek na svete

‹ **Verdens verste menneske**, Nórsko, 2021, r. Joachim Trier ›
 hrajú: Renate Reinsve, Anders Danielsen Lie, Maria Grazia Di Meo, Hans Olav Brenner, Pål Anders Nordvi, Silje Storstein, Herbert Nordrum – dráma, 121 min., MN 15 – ASFK

Peter Dvorský

‹ Slovensko, 2022, r. Iveta Malachovská ›
 účinkujú: Peter Dvorský, Gabriela Beňačková, Kurt Rydl, Marta Dvorská, Kristína Dvorská – biografický dokument, 77 min., MP 7 – Continental film

Stratené ilúzie

‹ **Illusions perdues**, Francúzsko/Belgicko, 2021, r. Xavier Giannoli ›
 hrajú: Benjamin Voisin, Cécile de France, Vincent Lacoste – dráma/historický, 150 min., MN 15 – Film Europe

Tieňohra

‹ **Stínohra**, Česko/Slovensko, 2022, r. Peter Bebjak ›
 hrajú: Milan Ondřík, Hynek Čermák, Leona Skleničková, Vladimír Javorský, Kristýna Frejová, Jan Jankovský, Dominika Morávková-Zeleníková – triler/dráma, 103 min., MP 12 – Continental film

› 14. 4. 2022

Atlas vtákov

‹ **Atlas ptáků**, Česko/Slovensko/Slovensko/Francúzsko, 2021, r. Olmo Omerzu ›
 hrajú: Miroslav Donutil, Alena Mihulová, Martin Pechlát, Vojtěch Kotek, Eliška Křenková, Pavla Beretová – dráma, 90 min., MP 12 – CinemArt SK

Cyrano

‹ Spojené kráľovstvo/USA/Kanada/Taliano, 2021, r. Joe Wright ›
 hrajú: Haley Bennett, Ben Mendelsohn, Peter Dinklage, Brian Tyree Henry, Kelvin Harrison Jr., Scott Folan – muzikál, 124 min., MP 12 – Forum Film

Fantastické zvery: Tajomstvá Dumbledora

‹ **Fantastic Beasts: The Secrets Of Dumbledore**, USA, 2022, r. David Yates ›

hrajú: Eddie Redmayne, Katherine Waterston, Ezra Miller, Jude Law, Alison Sudol, Mads Mikkelsen, Dan Fogler, Jessica Williams – dobrodružný/fantasy, 143 min., MP 12 – Continental film

Gabi od 8 do 13

‹ **Gabi, mellan åren 8 till 13**, Švédsko, 2021, r. Engeli Broberg ›
 – dokumentárny, 77 min., MP 12 – Film Expanded

Severan

‹ **The Northman**, USA, 2022, r. Robert Eggers ›
 hrajú: Alexander Skarsgård, Anya Taylor-Joy, Nicole Kidman, Ethan Hawke, Willem Dafoe, Claes Bang, Björk – historický triler, 136 min., MP 12 – CinemArt SK

Údolie lampášikov

‹ **Valley of the Lanterns**, Kanada, 2018, r. Caleb Hystad ›
 v slovenskom znení: Kamila Magalová, Alexander Bárta, Henrieta Mičkovícová, Daniel Fischer, Alexander Koniček – animovaný, 97 min., MP – Garfield film

› 21. 4. 2022

Kryštof

‹ Slovensko/Česko, 2021, r. Zdeněk Jiráský ›
 hrajú: Mikuláš Bukovjan, Dávid Uzsák, Alexandra Borbély, Peter Šimun, Éva Bandor, Ľuboš Kostelný, Marek Geišberg, Marián Mitaš, Stanislav Majer, Eva Josefíková, Ondřej Malý – dráma, 101 min., MN 15 – Bontonfilm

Po čom muži túžia 2

‹ **Po čem muži touží 2**, Česko, 2022, r. Rudolf Havlík ›
 hrajú: Jiří Langmajer, Marek Taclík, Anna Polívková, Tereza Kostková, Pavel Šimčík, Leoš Noha, Radek Holub, Oskar Hes, Michal Kavalčík, Jiří Maryško, Zuzana Kronerová – komédia, 95 min., MP 12 – CinemArt SK

Stop-Zemlia

‹ **Stop-Zemlja**, Ukrajina, 2021, r. Kateryna Gornostaj ›
 hrajú: Maria Fedorčenko, Arsenij Markov, Jana Isajenko, Olexandr Ivanov – dráma/romantický, 122 min., MP 12 – Filmtopia

Ušiak Čiky a Škrečok temnôt

‹ **Chickenhare and the Hamster of Darkness**, Belgicko/Francúzsko, 2021, r. Ben Stassen ›
 v slovenskom znení: Frencien Bauer, Ján Tréger, Petra Vajdová, Peter Rúfus, Peter Sklár, Andrea Somorovská, Lukáš Dóza, Dávid Hartl – animovaný/komediálny/rodinný/dobrodružný, 91 min., MP 7 – Magic Box Slovakia

Uvoľniť päste

‹ **Razžimaja kulaki**, Rusko, r. Kira Kovalenko ›
 hrajú: Milana Aguzarova, Alik Karajev, Soslan Chugajev – dráma, 97 min., MN 15 – Film Europe

› 28. 4. 2022

Krížová výprava

‹ **La Croisade**, Francúzsko, 2021, r. Louis Garrel ›
 hrajú: Louis Garrel, Laetitia Casta, Joseph Engel – komédia, 67 min., MP 12 – Film Europe

Panstvo Downton: Nová éra

‹ **Downton Abbey: New Era**, Spojené kráľovstvo, 2022, r. Simon Curtis ›
 hrajú: Maggie Smith, Michelle Dockery, Imelda Staunton, Tuppence Middleton, Elizabeth McGovern, Dominic West, Laura Haddock, Hugh Dancy – dráma, 125 min., MP 12 – CinemArt SK

Posledné preteky

‹ **Poslední závod**, Česko, 2022, r. Tomáš Hodan ›
 hrajú: Kryštof Hádek, Judit Bárdos, Marek Adamczyk, Oldřich Kaiser, Vladimír Pokorný, Vladimír Javorský, Jan Hájek – dráma/historický, 100 min., MP 12 – Bontonfilm

Smradi

‹ **The Bad Guys**, USA, 2022, r. Pierre Perifel ›
 v slovenskom znení: Peter Sklár, Martin Kaprálik, Daniel Ratimorský – animovaná komédia, 100 min., MP – CinemArt SK

– Miro Ulman –

▸ slovenské filmy
 na DVD, blu-ray
 ▸ filmová literatúra
 ▸ časopisy
 ▸ filmové plagáty
 ▸ kalendáre

KLAPKA.SK — PREDAJŇA
 SLOVENSKEHO FILMOVÉHO ÚSTAVU

OTVÁRACIE HODINY ▸ pondelok až piatok
 10.00 – 13.00 / 14.00 – 17.00

– Grösslingová 43 / 811 09 Bratislava
 – e-mail: klapka@klapka.sk
 – tel. +421 2 5263 0642

www.klapka.sk

— text: Jaroslava Jelchová —
 foto: ALEF FILM & MEDIA, Fulfilm / Jan Mihaliček, Karel Cudlín —

Prekonávanie hraníc prináša slobodu ducha

Historická dráma Zdeňka Jiráskeho *Kryštof* sa odohráva v 50. rokoch minulého storočia, keď komunistická štátna moc v Československu čoraz tvrdšie zasahovala proti všetkým, ktorí sa jej nechceli podriaďiť.

Film vznikol v koprodukcii Slovenska a Česka a do kín príde v apríli.

— Jeden z najtvrdších zásahov komunistického režimu proti cirkvi v Československu sa odohral v noci z 13. na 14. apríla 1950. Išlo o takzvanú Akciu K, keď predstavitelia režimu prepadli a obsadili kláštory a rehoľné spoločenstvá na území štátu. Jedným z nich bola aj komunita mníchov na Šumave, kde hlavný hrdina Kryštof hľadá svoje miesto a útočisko v živote. Popritom pomáha prenasledovaným pri úteku cez hranice do Nemecka až do momentu, kým sa sám nestane štvancom. Príbeh sa odohráva v čase intenzívneho budovania štátnych hraníc, ktoré postupne znižujú šance na úspešný prechod.

— „V tomto príbehu je podstatným motív hranice. Prekonávanie hraníc tu má viacero významov (nielen línia rozdeľujúca štáty a v tomto prípade i „svety“) – od nepopierateľného konca detstva a uzavretia minulosti cez hranicu znesiteľného (v čom ešte som ochotný žiť a v čom už nie) až k hranici extrémnych zážitkov, v ktorých človek poznáva sám seba – odhalí svoje slabosti a prekvapí seba samého silou, o ktorej doposiaľ netušil. Tak si de facto utvára novú identitu. V postave Kryštofa tento prerod sprevádza ešte prehodnotenie a skutočné precítenie viery, ktorá sa náhle zaobíde bez kostolov, bez „všeobecných pravidiel“ – viery, ktorej je dovolené pochybovať a ktorú práve pochybnosti prehlbujú,“ približuje v explikácii pre Audiovizuálny fond Marian Urban, dramaturg a producent filmu zo spoločnosti ALEF FILM & MEDIA.

— „Počas dokončovania scenára k filmu Rukojemník ma oslovil český dramaturg a scenárista projektu Kryštof s prosbou, či by som mu nepomohol s dramaturgiou. Neskôr oslovil českých – a aj skúsenejších a renomovanejších – producentov, ktorí však film nechceli alebo neboli schopní realizovať, tak ma oslovil aj ako producenta. Projekt som prijal ako ojedinelú a trochu donkichotskú výzvu pripraviť česko-slovenský alebo slovensko-český film s dôsledne paritnou účasťou slovenských a českých tvorcov, výkonných umelcov, realizačných tímov, s nakrúcaním a postprodukciami v oboch krajinách, rovnocenne financovaný z Českej aj zo Slovenskej republiky s participáciou tretích strán,“ vysvetľuje pre Film.sk Urban a dodáva, že pri vstupe do projektu bola pre neho ako producenta dôležitá aj možnosť podieľať sa na kľúčových tvorivých riešeniach.

— Českou producentkou filmu sa stala Olga Raitorlová zo spoločnosti Fulfilm. Kreatívny producent Josef Viewegh zastupuje Českú televíziu, ktorá je tak ako verejnoprávna RTVS koproducentom filmu. Dve z hlavných postáv stvárnilo slovenskí herci Dávid Uzsák a Alexandra Borbély, no vo filme sa predstavujú aj Éva Bándor, Peter Šimun, Marián Mitaš, Marek Geišberg, Luboš Kostelný, Ági Gubik a ďalší. Na filme spolupracovala kostýmová výtvarníčka Katarína Štrbová-Bieliková, umeleckí maskéri Martin Blizniak a Juraj Steiner, za strih bol zodpovedný Radoslav Dubravský, za zvuk Michal Džadoň a hudbu do filmu zložila Katarína Máliková. Laco Kraus bol supervízorom obrazového dizajnu. Na dramaturgii sa podieľala aj Zuzana Gindl-Tatárová a na dialógoch spolupracoval Dušan Dušek.

— „Neobyčajne príjemnou a kreatívnou skúsenosťou bola aj spolupráca s Ivom Trajkovom, ktorý sa podieľal na reeditingu záverečnej verzie filmu. Len v postprodukcii sme strávili viac ako rok, keďže pätina filmu sa dotvárala špeciálnymi digitálnymi efektmi, ktoré takmer kompletne tvorivo zabezpečovali slovenskí členovia štábu,“ ozrejmjuje Urban. „Z istého pohľadu som sa tuším na zložitejšom projekte ešte nepodieľal – tak v štádiu vývoja, keď režisér so svojimi pomocníkmi pri hľadaní miest nakrúcania rok a pol overovali len v Česku minimálne sto potenciálnych možností, kde by bolo možné film realizovať, ako aj v štádiu samotnej realizácie. Zvládnuť takmer tri desiatky miest nakrúcania, voľne rozhodené v oboch republikách – navyše takmer žiadne vrátane exteriérov sa nezaobišlo bez náročných príprav a úprav –, bolo extrémne náročné nielen na čas a energiu, ale aj na finančné zdroje,“ opisuje producent.

— Natáčalo sa na Šumave, ale aj v Liberci, Plzni, Prahe a v Štiavnických vrchoch, kde tvorcovia našli jeden z hlavných priestorov – provizórny kláštor. „Z pohľadu finančného zabezpečenia projektu a naplnenia mojej producerskej koncepcie to bol prekvapivo jeden z najjednoduchšie sa rozvíjajúcich projektov, a to napriek nadpriemernému rozpočtu na pomery slovenských filmov,“ dodáva na záver Marian Urban. ◀

Kryštof (r. Zdeněk Jiráský, Slovensko/Česko, 2021)

CELKOVÝ ROZPOČET: 2 236 000 eur (podpora z Audiovizuálneho fondu: 550 000 eur + 50 000 eur v rámci spolupráce s SPP, podpora audiovizuálneho priemyslu z Audiovizuálneho fondu: 197 000 eur, vklad RTVS: 120 000 eur vrátane DPH)

DISTRIBUČNÉ NOSIČE: DCP

Je možné odpustiť, keď tak veľmi nenávidíte?

Po rovnomennej adaptácii knihy Jozefa Kariku Trhlna (2019) a filme Správa (2020), inšpirovanom skutočným príbehom z obdobia druhej svetovej vojny, prichádza na plátna slovenských kín ďalší film režiséra Petra Bebjaka. Triler Tieňohra cieľi podobne ako jeho predošlé počiny na širšie spektrum divákov.

Hlavný hrdina Jan Kavka, štyridsaťročný záchranár z malého mesta, práve opustil manželku Evu. V okamihu rozchodu sa Eva stane obeťou zločinu. Jan žije s vedomím, že jej smrť nepriamo zavinil a v kritickej chvíli jej nepomohol. Útočisko pred neodbytným pocitom viny nachádza vďaka kamarátovi Michalovi v miestnom boxerskom klube. „Asi každý v živote aspoň raz túžil zobrať spravodlivosť do vlastných rúk a pomôcť tomu, aby zvíťazila. Ale, našťastie, drvivá väčšina ľudí ten úmysel hneď zavrhnú. Je to len fáza vyrovnávania sa s pocitom krivdy, s nespravodlivosťou. Niekomu sa však ten pocit či túžba stanú životnou metou,“ hovorí o filme Tieňohra pre Film.sk Peter Bebjak. „Téma pomsty sa mi páčila hlavne v spojitosti s pocitom viny, ktorý hlavná postava v sebe nesie. S pocitom alebo aspoň s myšlienkou, že mohol niečo urobiť, aby sa tragédia nestala. A to už je osobné.“

Film Tieňohra je slovenská minoritná koprodukcija s netradične výrazným slovenským zastúpením vrátane predstaviteľa hlavnej úlohy Milana Ondříka, kameramana Martina Žiarana, strihača Mareka Kráľovského a režiséra Petra Bebjaka. „Na výber spolupracovníkov som dostal voľnú ruku a veľmi rád robím s ľuďmi, ktorí sú talentovaní, profesionálni a hlavne skvelí. Producent Jan Bradáč má prvýkrát oslovil okolo roku 2011 a dal mi prečítať scenár k filmu. Stretli sme sa a nič z toho nebolo – asi sa mu nepozdávalo moje videnie jeho príbehu. Keď hovorím „jeho“, myslím to doslovne, pretože to, čo zažívala postava v scenári, bolo zachytenie osobných pocitov producenta po strate manželky. Po siedmich rokoch sa mi so scenárom Tieňohry ozval znovu. Tentoraz bol príbeh vyrozprávaný úplne inak, napísala ho jeho súčasná manželka Vendula Bradáčová. S prvou verziou však mal spoločnú základnú tému: Je možné odpustiť, keď tak veľmi nenávidíte? Kam až môže viesť túžba po pomste?“ približuje režisér vznik spolupráce.

Bebjak sa podobne ako v predchádzajúcej tvorbe ani v Tieňohre neobmedzil na hranice jedného žánru, naopak, pohráva sa s viacerými, používa napríklad prvky kriminálky, melodrámy, trileru, akčného filmu či psychologické drámy. „Vždy ma fascinovalo a bavilo miešanie žánrov, pretože nič samo osebe nie je len komédia alebo tragédia, to je nudné. Miešanie pôsobí ľudskejšie.“ Medzi neobvyklé patrí aj rozhodnutie nakrútiť Tieňohru na 16 mm film. „S tým nápadom prišiel kameraman Martin Žiaran. Chceli sme, aby príbeh vizuálne pôsobil surovejšie, aby z neho vychádzala do popredia naturálnosť, živelnosť. A čo je ďalšia výhoda, k nakrúcaniu na filmovú surovinu pristupujete úplne inak, pracujete premyslenejšie,“ dopĺňa režisér.

Hlavnú postavu Jana Kavku hrá herec Milan Ondřík. „Milan je skvelý, nadmieru talentovaný herec. Má v sebe istú surovosť a na druhej strane nesmiernu zraniteľnosť,“ hovorí Bebjak a zdôrazňuje, že na jeho výbere sa zhodli všetci. „Milan nás presvedčil nielen premysleným herectvom, ale i prirodzenou emóciou, bezhraničnou ochotou oddať sa úlohe fyzicky i jazykovým tréningom, aby zvládol rolu autenticky v českom jazyku,“ uviedol český producent Jan Bradáč v žiadosti o podporu z AVF. „Jeho relatívne neznámu hereckú tvár nevnímam vo vzťahu k českému publiku ako kastingový hendikep. Také herecké výkony a ich ohlas, aké sa podarili napríklad Györgyovi Cserhalmim v Želarochoch alebo Olafovi Lubaszenkovi a Bogusławovi Lindovi v dráme Je treba zabiť Sekala, dokazujú, že český divák nemá problém pristúpiť na voľbu menej známej alebo úplne neznámej hereckej osobnosti zo zahraničia.“ Vo vedľajších úlohách sa predstavia herci Hynek Čermák, Leona Skleničková, Vladimír Javorský, Kristýna Frejová, Jan Jankovský a Dominika Morávková-Zeleníková. Film Tieňohra prinesie do slovenských kín distribučná spoločnosť Continental film. ◀

Tieňohra (r. Peter Bebjak, Česko/Slovensko, 2022)

CELKOVÝ ROZPOČET FILMU: 1 000 000 eur (podpora z Audiovizuálneho fondu z programu 1.5: 78 000 eur, vklad RTVS: 50 000 eur bez DPH) **DISTRIBUČNÉ NOSIČE:** DCP

Na svetové pódia aj do ľudských srdc

Sólista a popredný tenor Peter Dvorský je osobnosťou našej aj svetovej opernej scény. Jeho talent i jedinečnosť predstaví rovnomenný dokument Ivety Malachovskej, ktorý príde do slovenských kín v apríli.

„Počas dlhých ciest lietadlom rada pozerám dokumenty, ktoré pasažierom ponúkajú na palubách. Vďaka tomu som začala rozmýšľať nad filmom, ktorý by mohol priblížiť svetu naše osobnosti. Rozhodnutie natočiť dokument o pávovi Dvorskom padlo v októbri 2020, keď som si všimla bilbordy k filmu o bojovníkovi MMA. Uvedomila som si, že každá generácia má svoje hviezdy a na tie moje sa akosi zabúda. Väčšiu osobnosť operného sveta u nás, ako je pán Dvorský, nepoznám, tak som ho oslovila a veľmi ma potešilo, že súhlasil – najmä jeho dôvera,“ hovorí pre Film.sk autorka námety, režisérka a producentka filmu Iveta Malachovská, známa z televíznej obrazovky predovšetkým ako moderátorka. Zároveň je však absolventkou produkcie na pražskej FAMU a ako koproducentka sa podieľala napríklad na filme Tobruk (2008) Václava Marhoulu. Peter Dvorský je jej celovečerným režijným debutom.

„Najprv som do filmu vstúpila ako producentka, oslovila som režiséra Borisa Bočeva, kolegu, s ktorým robím viacero projektov. Predstavila som mu svoje zámery, hudbu, ktorú chcem mať vo filme, ukážky atď. Po tej prezentácii mi povedal, že ho nepotrebuje, lebo presne viem, ako má film vyzerieť. Treba sa doň len pustiť! Ale mnohé veci som s ním konzultovala. Dlhé roky pracujem v audiovizuálnom prostredí a od svojho prvého dňa v televízii sledujem kolegov, učím sa od nich – to všetko som teraz vo filme využila,“ približuje Malachovská, ktorá dobre pozná aj svet opery a s Petrom Dvorským ju spája dlhoročný blízky vzťah.

„Z filmárskeho hľadiska som sa držala toho, čo sama preferujem. Ak je film alebo rozhovor o mne – prosím, rešpektujte moju osobnosť,“ vysvetľuje režisérka, ktorá chcela, aby sa Peter Dvorský pri natáčaní cítil dobre, bol spokojný a v maximálnej možnej miere aj sám sebou napriek

prítomnosti štábu a kamier. Podľa režisérky je film poutou výnimočnému umelcovi, ale aj človeku, ktorý je priateľom, manželom a otcom. Osloviť by podľa nej mohol aj širšie publikum, nielen okruh priaznivcov opery a predstaviť chce Petra Dvorského aj mladším generáciám, pre ktoré by mohol byť inšpiráciou. Malachovská chcela upozorniť aj na to, ako sa mení svet vážnej hudby, a celkovo podčiarknuť dôležitosť umenia pre spoločnosť.

„Realizácia filmu bola náročná najmä z producentskej stránky, ktorá spočívala aj v zháňaní peňazí na jeho dokončenie. Najdôležitejším partnerom a koproducentom filmu je RTVS. Aj vďaka bohatému archívu televízie sa vo filme môžeme vrátiť v čase a na miesta, kde pán Dvorský zaznamenal najväčšie úspechy. Vďaka archívnym nahrávkam môžeme obdivovať jeho výnimočnú farbu hlasu, ktorá zaujala aj Pavarottiho,“ opisuje Malachovská a dodáva: „Nakrúcali sme v covidovom období, plnom testovaní, zmien a nových termínov. Najťažšie bolo dostať sa do Viedenskej štátnej opery. Dlhá bola zatvorená a potom sme mali problém, aby nás vedeli vtesnať do programu medzi skúšky a predstavenia.“

Autorom scenára je Marián Turner a na filme spolupracovali aj kameraman Štefan Rybár, strihač Tono Fabian a zvukár Miloš Hanzély. Okrem Petra Dvorského sa v dokumente objaví i jeho kolegovia, ako operná speváčka Gabriela Beňačková alebo rakúsky operný spevák Kurt Rydl, ako aj jeho ďalší priatelia, rodina, manželka a dcéry. Film vznikol v koprodukcii spoločnosti FREE COOL IN a RTVS. Do slovenských kín ho uvedie spoločnosť Continental film. ◀

Peter Dvorský (r. Iveta Malachovská, Slovensko, 2022)

CELKOVÝ ROZPOČET FILMU: cca 112 000 eur (podpora z Audiovizuálneho fondu: 12 200 eur, vklad RTVS: 47 555 eur bez DPH) **DISTRIBUČNÉ NOSIČE:** DCP, mp4

— text: **Eva Filová** / filmová historička— foto: **Miro Nôta** —

Až v archíve som si uvedomil, čo je to vojna

Takmer pravidelne sme sa vídali na predstaveniach Filmotéky Kina Lumière, až kým nám tieto drobné radosti nepretrhla pandémia. Boli to vzácne stretnutia, z ktorých mi ostali útržky zaujímavosti a spomienok.

Navonok odmeraný, vecný, skromný, zvažujúci slová, v spoločnosti úžasnej manželky, s ktorou prežil v Krátkom filme takmer štyridsať rokov. Režisér spravodajského a dokumentárneho filmu, dramaturg, ponovembrový riaditeľ Slovenskej filmovej tvorby Milan Černák oslávi v apríli 90 rokov.

Tieto dni s ostro sledovanou vojnou na Ukrajine nám pripomínajú vojenskú inváziu do Československa v lete 1968 a dokumentárny film *Čierne dni* (1968), ktorý vznikol aj vďaka tvojmu nasadeniu a odvahe. Napísalo sa o ňom už veľa. Preto by som sa pokúsila načrieť do celkom iných oblastí, ktoré môžu byť zaujímavé cez prizmu súčasnosti. Ale začnime z mosta doprosta: Ako prežívaš toto obdobie? Najprv covid-19, teraz vojna na Ukrajine. Počas dlhého pôsobenia pri filme si nakrúcal aj v Sovietskom zväze, napríklad *List z Riazane* (1962), *Caricyn Stalingrad Volgograd* (1977), o plynovode Orenburg. Odrazu je všetko preč, čoskoro aj s ruským plynom.

— Začnem hlboko v minulosti. Chodil som do Sovietskeho zväzu a zažil som tam skutočne neočakávané veci. Samozrejme, v tom zmysle, že som ich neočakával ani v najhoršom. Jednou z nich bolo obmedzenie pohybu. Boli sme tam, samozrejme, ako spriatelena kinematografia. Robili sme filmy, ktoré boli pozitívne pre obe strany – Sovietsky zväz aj Československo, ako napríklad plynovod. A mali sme sprievodcu, s ktorým som zažil jednu krásnu epizódku, lebo asi trikrát, čo som bol v Sovietskom zväze, „produkoval“ náš film. Na obhliadke pri Leningrade, čiže Petrohrade, sme si ušetrili čas. Všetko išlo rýchlejšie a bolo snáď poludnie, krásne počasie, a tak hovorím: „Ideme ešte tam.“ Odpoveď: „Nelza.“ A veľmi okľukou mi vysvetľoval, že to musí pripraviť. Bolo jasné, že sme nemohli ísť bez ohlásenia, hoci to bolo v prírode, ale inde, než sme mali v ten deň naplánované. A toto bolo pri každom pobyte.

— V niektorých krajoch bola obrovská bieda. Keď sme robili plynovod, cestovali sme asi 300 kilometrov za filmovačkou. Zavčas rána sme štartovali, nevedel som, kedy tam prideme, tak som sa pýtal, či sa niekde po ceste môžeme zastaviť a niečo si dať. Odpoveď bola: „Teoreticky da, praktičesky net.“ Potom sme sa raz skutočne zastavili v jednej dedine, keď už tomu nemohol nijako zabrániť, vošli sme do obchodu – pekný obchod, nepreháňam –, ale okrem päťlitrových fliaš s kyslou uhorkovou vodou tam nebolo nič. Ale doslova nič. Potulovali sa tam nejakí starčekovia, tak som sa s nimi hneď dal do rozhovoru. Pýtam sa: „Čo také mäso?“ „No, minulý rok nebolo. Raz k nám prišli rybie konzervy.“ Z čoho tí ľudia žili?

— Summa summarum, nikdy som nemal o Rusku ideálne predstavy. A ak som nejaké mal, august '68 ich totálne zlikvidoval. Ale napriek tomu sa priznávam, že to, čo sa stalo v týchto dňoch, som nečakal. A zdrvujúca je myšlienka, že ruskí ľudia sú s tým spokojní, lebo sú zas takí nabití propagandistickými heslami – presne ako pred päťdesiatimi rokmi!

Medzi tvojimi témami sa nachádzajú aj atómové elektrárne – o bezpečnosti, skúšobni jadrovej techniky, technológii jadrového reaktora, výrobe a montáži, o výskume ochrany zariadení jadrovej elektrárne. Podľa akého kľúča sa rozdeľovali témy a prečo práve tebe prischli elektrárne?

— To má veľmi zaujímavú históriu, lebo témam podobného typu som sa vôbec nevenoval. Veľmi cieľa-

vedome som sa orientoval na šport, kultúru, prípadne na iné „nadstavbové“ témy. Keď vznikla táto štátna objednávka, predpokladalo sa, že to bude beh na dlhé trate. A skutočne aj bol – tých filmov som spravil trinásť, ak sa nemýlim. Za jeden som dokonca dostal Veľkú cenu na Techno-filme, čiže Festivale technických filmov v Pardubiciach. Vtedy som bol v redakcii najmladší. Šéfstvo asi predpokladalo, že tí starší páni sa toho nedožijú, a tak mi tá téma prischla. A potom som sa stal „špecialistom“ na atómovú energiu a to asi ovplyvnilo aj môj celkový pohľad na jadro, pretože si dodnes myslím, že je to pre ľudstvo alternatíva. Samozrejme, pri zachovaní absolútne všetkých pravidiel a zákonitostí, ktoré s tým súvisia.

Najväčšou oblasťou v tvojej filmografii je oblasť športu. Figurujú v nej futbalisti, hokejisti, cyklisti, jachtári, sánkari, lyžiari... Prečo práve šport?

— Túto otázku som dostal už niekoľkokrát a odpoviem rovnako. Šport je dráma a pohyb. A čo potrebuje film? Napätie a pohyb. Je to ideálna symbióza. Samozrejme, dá sa opýtať, či som na to prišiel ja. Nie. Ja som sa len chopil príležitosti, pretože šport som mal vždy rád. Bol som veľký fanúšik, ale aj aktívny športovec. V ničom som to však nedotiahol veľmi vysoko.

— Vo filmoch som sa snažil hľadať pozadie každého športu. Neboli to reportáže, tie som robil do týždenníkov – futbalové a hokejové zápasy, lyžiarske preteky, biatlon. Pokúšal som sa hľadať psychologickú stránku, zákulisie. Robil som film o rozhodcoch. Absolvoval som s nimi množstvo rozhovorov. Lebo čo si ľudia myslia o rozhodcoch? Že sú predajní, hej? Ale nemožno generalizovať, že všetci sú takí a že rozhodovanie je len o korupcii.

— Rozhodcovia mi povedali jednu zaujímavú vec, ktorá nesúvisí s podplácaním. Pýtal som sa ich, ako prežívajú chybu, ktorej sa dopustia. Treba si totiž uvedomiť, že oni musia v desiatine sekundy rozhodovať o veci, ktorá sa nikdy nezopakuje. Súčasný VAR systém – to je už niečo iné, úžasné. Ale vtedy? Všetci mi povedali, že „neslobodno kompenzovať“. Keď spravím chybu v neprospech jedného, nesmiem mu to v najbližších chvíľach za žiadnych okolností vrátiť tým, že poškodím toho, ktorého som predtým zvýhodnil. Myslel som si, že by to možno bolo správne, nie? Fifty-fifty. Tak som prišiel na to, že je to skutočne správna zásada, lebo inak by to bola slepá ulička.

Za športové filmy si získal veľa cien doma aj v zahraničí. Pozývali ťa na zahraničné festivaly, do odborných porôt, veľa si cestoval napriek tomu, že si bol od roku 1970 na čiernej listine. Nejde o paradox?

— Začalo sa to tým, že z toho množstva športových filmov ich pomerne veľa dostalo ceny na zahraničných festivaloch. V Európe bolo niekoľko festivalov športových filmov, najznámejšie boli v Juhoslávii, v dnešnom Slovinsku v Kranji a v Maďarsku. Okrem toho sa premietali aj na bežných festivaloch krátkych filmov, aj v Oberhausene mi išiel jeden športový film, jeden dokonca získal cenu v Tripolise. Tým som sa v tomto okruhu filmových tvorcov stával známejším aj v Európe.

— Na západný festival v Huesce v Španielsku som prvýkrát prerazil vďaka okolnostiam. Vlado Balco tam získal cenu za absolventský film *Tri tony šťastia* (1979). Vtedy bol zaužívaný zvyk, že niekolkí z tvorcov víťazných filmov dostali pozvanie do poroty. Balco tú pozvánku dostal, ale pre jazykovú bariéru vznikla núdza, koho tam vyslať – kto hovorí anglicky. Dnes to znie smiešne, no vtedy sa nenašiel nikto a tým, že ja som bol v týchto kruhoch už overený, som sa dostal do poroty. Predtým som bol v porote len v Maďarsku a Slovinsku a takto som sa „prebojoval“ na Západ, lebo po roku 1970 som mal v podstate zákaz tam cestovať. Neskôr som bol dokonca v Belgicku. A v roku 1989 som bol porotcom v západnom Nemecku. Treba však povedať aj to, že takých, čo mali ako ja prísny zákaz, bolo minimum. Na veľkom zozname, ktorý ležal priamo na pražskom Ústrednom výbore KSČ, bolo asi 900 alebo 1 000 mien z celého Československa, ale zo Slovenského filmu sme tam boli len štyria.

Kto?

— Zo spravodaja tam bol Pavol Forisch, potom Martin Hollý a Rudolf Urc. Ostatní boli na takzvaných nižších zoznamoch. Jeden bol na ÚV v Bratislave, každý krajský výbor mal svoju čiernu listinu, rovnako aj okresný výbor a jednotlivé stranícke organizácie. Čiernu listinu mali aj v každom závode. Mne sa dostalo tej úžasnej cti, že som bol na najvyššom stupni. Preto napríklad keď bolo treba podpísať Antichartu, nikomu ani nenapadlo, aby ma o to požiadali, lebo to by urazilo antichartistov, keby som sa k nim pridal.

„Nikdy som nemal o Rusku ideálne predstavy. Ale napriek tomu sa priznávam, že to, čo sa stalo v týchto dňoch, som nečakal.“

Zažil si aj ďalší paradox po páde železnej opony, keď si sa stal riaditeľom Slovenskej filmovej tvorby.

— Najväčší paradox mojej riadiacej funkcie spočíval v tom, že som v mene Slovenskej filmovej tvorby písal ospravedlnenia všetkým postihnutým tvorcom, ktorí boli podľa môjho názoru menej postihnutí ako ja. Hrozné je, že v období, keď sa slovenský film konečne mohol začať slobodne rozvíjať, sa vinou slovenských filmárov rozhádal a výsledkom bol totálny rozklad, z ktorého sa spamätával roky. Našťastie sa spamätal. Lenže jedna generácia – už nie moja, ale tá nasledujúca – si to odskákala.

Ako sa kedysi pristupovalo k autorským právam? Použitie hudby je dnes citlivá vec. Vo filmoch znela skomponovaná aj prevzatá hudba, vybavujem si napríklad Collegium Musicum vo viacerých krátkych filmoch alebo spev Zuzany Homolovej vo filme *Frontové divadlo* (1974). Pritom nik z nich nie je uvedený v titulkoch.

— Držiteľom autorských práv bol štát. My sme boli z tohto pohľadu nádenníci. Čo sa týka hudby vo filmoch, s nahrávkami, ktoré boli raz prijaté do štátneho fondu, mohol každý narábať, ako chcel. Rozhlas mal svoj archív a film tiež. Spravodajský film mal svoj vlastný archív a ten bol, pokiaľ ide o hudbu, najväčší z celej filmovej tvorby. Ostatné štúdiá mali k dispozícii skladby len od filmových skladateľov, ktorí robili hudbu pre konkrétny film. Čiže dokument mal len niekoľko skladieb najmä z mladej generácie Zeljenka, Berger, Šimai, Kupkovič, zato spravodaj zbieral absolútne všetko. A okrem toho v Prahe (najmä v ére Štěpána Koníčka a Františka Belfína, čo boli neobyčajne schopní hudobní skladatelia a dirigenti FISYO) sa nahrála polhodina dvoj-trojminútových skladieb, rôzne nálady – pomalé, rýchle, budovateľské, snové a tie sa potom používali ako hudobný podklad šotov. Aj takto vznikali tie fondy.

V šesťdesiatych rokoch nastal boom experimentovania, skúšania nových foriem. Lenže po roku 1970 dostali experimenty nálepku artistnosti a prekonaného výdobytku formalizmu. Napriek tomu sa nájdu filmy, ktoré možno označiť za experimentálne, napríklad tvoje filmy *6,2* (1972), *Miliardy kvapiiek života* (1975) alebo si vybavujem stroboskopický efekt vo filmoch *Ľudovít Fulla* (1972) Martina Slivku či *Ozveny slávnych dní* (1974) Stanislavy Jendrašákovovej. Existovala nejaká hranica akceptácie experimentu?

— Som síce jeden z tých, ktorí využívali tento spôsob vyjadrovania veľmi radi, ale otázky tohto typu som si nekládal. Chcel som využívať techniku vždy vtedy, keď mohla nejako obohatiť film. Pri filme o vojne vo Vietname 6,2 nešlo o to, aby som využitím farebných deformácií obrazu zdôraznil „americkú agresiu“, o tej sa tam nepovie ani slovo. Chcel som zdôrazniť ľudské utrpenie, keď sa svet jednotlivca úplne zvráti. Cítil som, že to je spôsob, ktorý môže divákovi v kine tlmočiť stav človeka v danej situácii. Na začiatku sú obláčky, absolútna poho-

da, spokojnosť, aby vznikol o to pôsobivejší kontrast. Biela s modrou a potom všetky tie strašné, divoké farby...

... vojnového pekla. Ako sa vyrábali analógové vizuálne efekty?

— Ťažko. To sa nedá ani opísať. Všetko sa robilo v laboratóriách, lenže diametrálne odlišným spôsobom – či išlo o 6,2, alebo o geometrické, kvázi multivízne *Miliardy kvapiiek*. Všetko som robil, a to zdôrazňujem, s Robertom Hardonyim, ktorý bol na tieto veci naslovovzatý odborník. Farebný film má päť farebných vrstiev. Pri chemickom procese vyvolávania sa každá vrstva ako keby spracovávala zvlášť. Použitím rôznych filtrov počas vyvolávania vo vyvolávacom stroji sa dajú jednotlivé vrstvy programovo odblokovať, čím sa vypreparujú alebo naopak zdôraznia. To je veľmi laicky a zjednodušene povedané. Bolo teda treba zasiahnuť filtermi medzi tých päť vrstiev a vedieť, čo ten filter spraví. A to Hardonyi vedel. Lenže aj keď to vedel, musel robiť skúšky a robil ich dovtedy, kým sa nám to obom páčilo. A to chvíľu trvalo. Našťastie bol hlavným technologom v laboratóriách, takže si to mohol dovoliť. Robilo sa to pod jeho vedením, sám na celý proces dozeral, sám si to naprogramoval.

— Rozdeľovačky obrazu v *Miliardách kvapiiek*, to bola geometrická záležitosť, ktorá sa robila trikovou kamerou – isté plochy sa odcláňali a potom ich bolo zase treba dať dohromady. Inšpiroval som sa, samozrejme, polyekranom. Len som ho dostal na jedno filmové plátno. Nikdy som nerobil poľnohospodárske filmy, ale prišlo obdobie, keď som „za odmenu“ dostával robiť filmy len o odpade, poľnohospodárstve a podobne – keď som chcel vôbec niečo robiť. Narážam na začiatok normalizácie. Takže som si povedal, že keď už mám robiť film o poľnohospodárstve, nech je taký, aký ešte nebol!

V Krátkom filme pracovalo pomerne veľa žien, hlavne animátorky, strihačky, ale aj režisérky, ako Plítková, Polakovičová, Jendrašáková, Štefankovičová. Ty si o ženách nakrútil aj pár filmov – o hádzanárkach, športovkyňach po materskej, aj portrét populárnej hlásateľky Jarmily Košfovej, ktorá sa stala tvárou a hlasom ilegálneho vysielania počas „špeciálnej operácie“ vojsk Varšavskej zmluvy. Spomínal si, že bol mienený ako pilotný k väčšiemu cyklu.

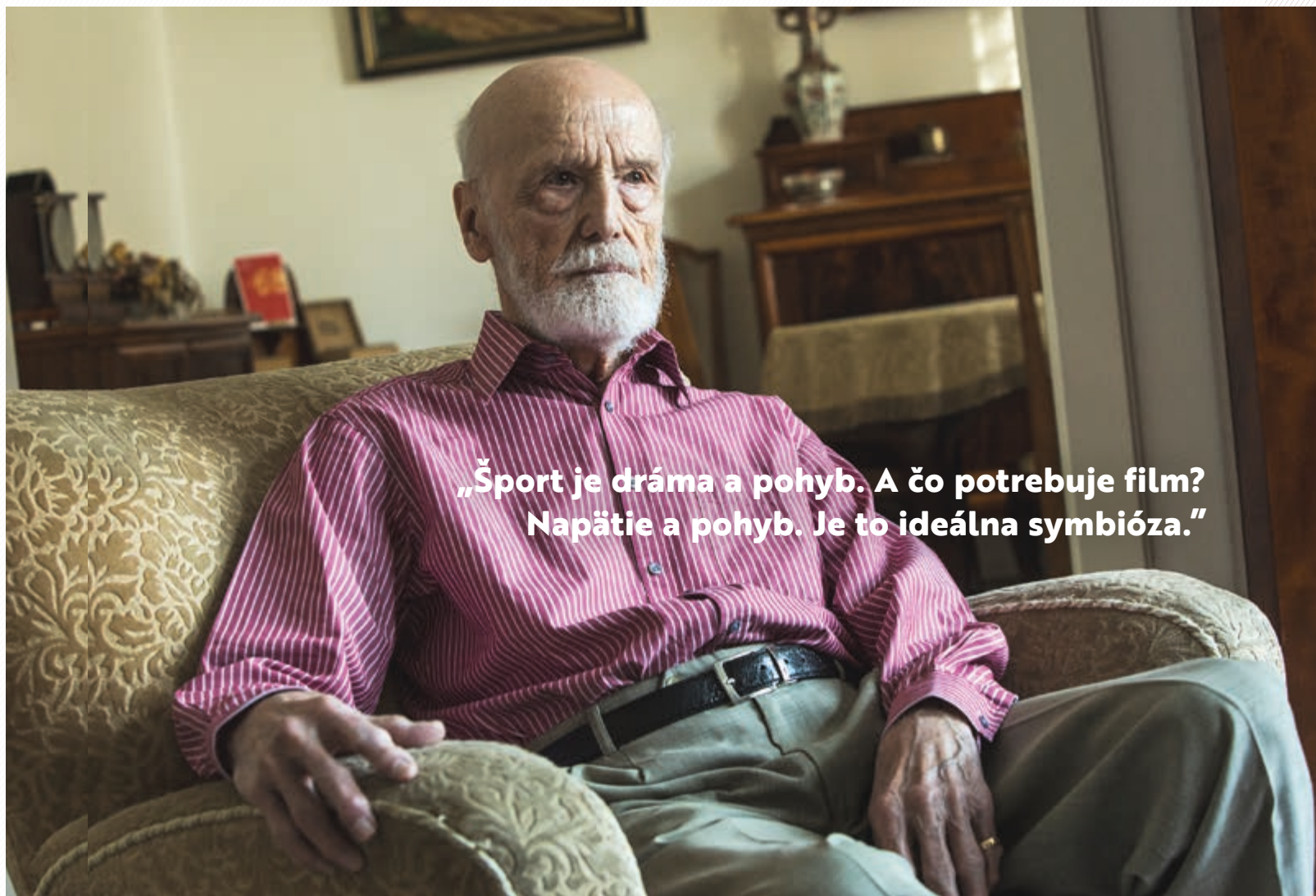
— Mala to byť prvá veľká objednávka od jednej západonemeckej televíznej spoločnosti na desať portrétov zaujímavých Sloveniek. Mňa si vybrali, aby som spravil pilotný film, tak som si zvolil Jarku Košťovú. V tom období bola hviezdou. Bola to inteligentná žena, hovorila niekoľkými jazykmi, tak som si myslel, že by to ako „pilot“ mohol byť zaujímavý film. A to je v podstate všetko. Nakrútil som ho, prišli také obrnené vozidielka a bolo po projekte.

Vráťme sa do súčasnosti. Už niekoľko rokov sa opäť podieľaš na aktivitách spojených so slovenským filmom. V mesačníku *Film.sk* máš pravidelnú rubriku venovanú

žurnálom, spolupracuješ so Slovenským filmovým ústavom na popise filmov pri ich digitalizácii aj prezentácii doma i v zahraničí, vídame sa v kine. Dalo by sa hovoriť o návrate záujmu o archívne krátke filmy, o novom živote starých filmov. Aký je tvoj spätný pohľad na to, čo si ty a tvoji kolegovia a kolegyně vytvorili?

— Ten pohľad trochu rozšírim. Seba proste vynechám. Považujem za obrovský poklad a žasnem nad tým, čo v tom slovenskom filmovom archíve všetko je a aký je

— Vo filmovom archíve som sa stretol s desiatkami a desiatkami minút nemeckých „wehrmachtových“ žurnálov, ktoré sú vrcholom nacistickej propagandy. A tam som si uvedomil, čo je vojna. Tým chcem povedať, že aj to, čo sme my povedzme v päťdesiatych rokoch alebo niekto iný v sedemdesiatych rokoch nakrúcali s istým zámerom – tá výpovedná hodnota obrazu, to, čo je na ňom dokumentárne zachytené vrátane vzťahov –, podáva plastický obraz skutočnosti. A tento archív si treba vážiť a tešiť sa,

„Šport je dráma a pohyb. A čo potrebuje film? Napätie a pohyb. Je to ideálna symbióza.“

to obraz doby. Pri všetkej tej technickej nedokonalosti alebo na druhej strane pri akejkoľvek zaujatosti, či sa držali palce progresu, alebo regresu... To všetko má úžasnú výpovednú hodnotu. Poviem to na jednom príklade. Zažil som druhú svetovú vojnu ako dieťa, respektíve adolescent. Bola pre nás v mnohom tragická, najmä pre front a bombardovanie Bratislavy. Ale predsa som si nikdy nevedel uvedomiť, čo tá vojna znamená.

že ho máme. V každom období autor podlieha vedome alebo nevedome okolnostiam, za akých tvorí. Nemyslím len na propagandu, ale aj na to, že každý tvorí v istých spoločenských súvislostiach. A to, aké to bolo, zhodnotí až budúcnosť. A preto ma tak veľmi baví to, čo robím pre archív. ◀

Salto pre Ukrajinu

Celovečerný debut Elieho Grappa Olga prišiel do našich kín krátko po invázii ruských vojsk na Ukrajinu. Vďaka promptnej zmene programu – s cieľom podporiť Ukrajinu – otvoril v marci ôsmy ročník prehliadky francúzskeho filmu Crème de la Crème.

Olga je zovretá, intenzívna dráma o dospievaní a identite, ale aj o exile a hľadaní vlastného miesta vo svete. Vtesnané do týchto slov to znie takmer banálne. No Eliemu Grappovi, francúzskemu režisérovi a hudobníkovi, pôsobiacemu vo Švajčiarsku, sa podarilo prepojiť vnútorné prežívanie hrdinky, pätnásťročnej ukrajinskej gymnastky Olgy, ktorá sa prepracuje do švajčiarskej reprezentácie, so spoločensko-politickým vývojom na Ukrajine v rokoch 2013 až 2014.

Krátko pred Majdanom sa Olga chystá vycestovať do Švajčiarska, kde sa má kvalifikovať na majstrovstvá Európy v gymnastike, aby neskôr mohla súťažiť na olympijských hrách. Jej otec bol Švajčiar, no ona žila od narodenia v Kyjeve. Na Ukrajinu je naviazaná najmä jej mama, investigatívna novinárka Irina, ktorá sa venuje korupčným kauzám Janukovyčovho režimu. Čelí vyhrážkam a útokom, ktoré ohrozujú aj Olgu. Olga sa do Švajčiarska teší – no najradšej by tam išla s mamou, hoci ňou lomcuje puberta a voči maminým postojom sa vie ostro vyhraniť. V skutočnosti ju zraňuje, že mama akoby stavala svoje novinárske poslanie nad ňu a jej športovú kariéru.

Dynamický úvod filmu divákov prudko vrhne do deja: Olga sa po tréningu lúči s kamarátkou Sašou, nasleduje útok na auto Olginej matky a krátko nato Olga prichádza do Švajčiarska. Niet času na premýšľanie, divákovi neostáva iné, len sa pevne držať hlavnej postavy. Film totiž rozpráva najmä cez ňu a jej vnímanie, no čiastočne aj cez autentické zábery z kyjevských protestov nakrútené na mobil, ktoré v rokoch 2013 a 2014 zaplavili internet a umožnili sledovať udalosti na Majdane prakticky v priamom prenose.

Vo Švajčiarsku sa Olga konfrontuje s celkom novým svetom a s novým tímom. Švajčiarsky systém integrácie je prepracovaný: priestraná izba na bývanie, dokonale vybavené športovisko, škola, chápatý tréner aj jazyková podpora. Olga dokonca strávi so svojou švajčiarskou rodinou zdanlivo ideálne Vianoce. Nemá však vytvorené priateľské väzby, zápasí aj so svojou obmedzenou francúzštinou a predovšetkým s osamelosťou. Navyše stále – aj v dôsledku vlastnej zaťatosti – naráža na neviditeľné bariéry: na počiatočnú nevráživosť švajčiarskych gymnastiek, na iný systém tréningov i na nepochopenie Majdanu Švajčiarimi. Ako gymnastka by mala byť mimoriadne pružná, no zdá sa, že v hladko fungujúcom prostredí skôr tuhne. Až keď sa napokon stane členkou

tímu a prijme červeno-biely dres švajčiarskej reprezentácie, zdá sa, že lady by sa mohli roztápať. Vyostrujúce sa udalosti v Kyjeve a najmä brutálny zásah proti demonstrantom, pri ktorom utrpí zranenia aj jej matka, však Olginu integráciu napokon prekazia...

Film prostredníctvom príbehu dospievajúcej gymnastky, ktorá v čase turbulentných udalostí vo svojej vlasti prichádza reprezentovať krajinu, odkiaľ pochádzal jej otec, rafinovane otvára otázky nielen osobnej identity, ale aj štátnej príslušnosti a národnej hrdosti. Cez postavu Olginej najlepšej kamarátky Saše totiž sledujeme revolučné vzopätie Ukrajincov, roznieťenie nacionalizmu, spretfňhanie niekdajších väzieb pre politické presvedčenie, rastúcu neznášanlivosť a občas aj zúfalé gestá, akým je aj to, ktorým sa Saša diskvalifikuje na európskych majstrovstvách.

Napriek tomu, že film stojí primárne na práci s telami gymnastiek (stvárnili ich skutočné gymnastky z Ukrajiny aj zo Švajčiarska) a dialógy sú dosť úsporné, používanie jazyka a reči má veľkú výpovednú hodnotu: jednak sú Ukrajina i Švajčiarsko viacjazyčné krajiny, jednak hrá jazyková bariéra významnú rolu v Olginej osamelosti. Olge unikajú komunikačné finesy a to ju vyčleňuje spomedzi ostatných dievčiat – dve z nich sa dokonca uchýlia k taliančine ako „tajnej“ reči, používanej práve proti Olge. Práca s jazykom je však silne príznaková aj z iného dôvodu – po vypuknutí protestov sa stane jasným indikátorom stúpajúceho národného povedomia Ukrajincov. Na začiatku filmu Olga a jej mama, ale aj Olgina kamarátka Saša rozprávajú po rusky. Po vypuknutí protestov si však Saša osvojuje ukrajinčinu a napokon jej aj Olga začne odpovedať po ukrajinsky. Je to nenápadný moment, ktorý si západoeurópske publikum nemusí všimnúť, no slovenskému uchu, vycvičenému na oba jazyky, neunikne.

Film uzatvára nečakané, hyperbolizované salto vzad. Olga zaútočí na vlastné telo – úmyselne sa zraní, aby sa mohla vrátiť na Ukrajinu: a zrazu vidíme Námestie nezávislosti v Kyjeve v roku 2020 v spomalenom sýtofarebnom zábere ako z reklamy či z *Matrixu*. Olga trénuje mladú generáciu gymnastiek – v poslednom zábere dvíha zrak do výšky k dievčatku v prudkom výskoku. Nasleduje prudký strih a prázdno: nevidíme, ako dieťa dopadne. Takýto záver by bol v časoch mieru azda klišé. Dnes má účinok podobný explózií. ◀

Olga (Olga, Švajčiarsko/Francúzsko/Ukrajina, 2021) RÉŽIA Elie Grappe SCENÁR E. Grappe, Raphaëlle Desplechin
KAMERA Lucie Baudinaud HUDBA Pierre Desprats HRAJÚ Anastasia Budiashkina, Sabrina Rubtsova, Catherina Barloggio,
Théa Brogli MINUTÁŽ 85 min. HODNOTENIE ●●●● DISTRIBUČNÁ PREMIÉRA 31. 3. 2022 (uviedenie v rámci
Týždňa francúzskeho filmu Crème de la Crème 7. 3. 2022)

— text: Jena Opoldusová / filmová publicistka — foto: Peter Kerekes Film —

Budujeme? Radšej devastujeme a búrame!

Objekty ľudovej architektúry chránia skanzeny, aby sme nezabudli, ako sa kedysi žilo. Industriálne stavby, ktoré v 20. storočí vnášali do našej vidieckej krajiny priemysel, sú len na oštaru. Doslúžili... Niektoré z tých, čo dnešok odsúdil na zánik, pripomína televízny projekt *Budujeme Slovensko*. Tri z nových dokumentov sa dostali ako rovnomenné pásmo aj na plátna kín.

Príbehy opustených a zdevastovaných objektov sú smutné, no mladí filmári zaháňajú nostalgiu vynachádzavosťou i dôvtipom. Každý inak. Otázka, ktorú kladú sebe i divákovi, znie: Prečo? A provokujú. Je to ľahostajnosť či nezáujem? Čo neprináša okamžitý zisk, nemá nárok na existenciu? Nedokážeme sa poučiť tam, kde sa industriálne stavby nebúrajú, ale dostávajú nové funkcie?

Komunisti mali veľké oči, keď v roku 1988 odštartovali v Michalovciach výstavbu sídliska pre 40-tisíc obyvateľov. Projekt mal v názve SNP a pred sebou „neznú“, takže z megalomanských plánov ostali len holé skelety panelákov. Prezývka, ktorú dali tomuto miestu domáci, je aj názvom dokumentu *Michalovský Černobyl* (r. Paula Reiselová) o viac ako tridsaťročnom príbehu nedokončeného sídliska. Stavbár, ktorý bol pri tom, hovorí, že odvedol dobrú robotu. Muži, čo medzi prázdnyimi múrmi rozostavaných panelákov trávili s partiami rovesníkov pubertu, s úsmevom spomínajú na mladické dobrodružstvá. Nočný strážnik hovorí, že dnes sa tam toho za tmy už veľa nedeje. Čriepky spomienok vykresľujú obraz zmaru, zopár dokončovaných blokov je však poslom nádeje. Králik hopkajúci po haldách hliny, zabudnutého stavebného materiálu a v prázdnych priestoroch evokuje prezývku „králikárne“, ktorú dostali panelové sídliská za čias komunizmu.

Vlna, to boli pred sto rokmi u nás len ovca, kolo vrátok a krosná. Remeslo malo k textilnému priemyslu ďaleko. Jeho základy u nás položili až začiatkom 20. storočia francúzski bratia Tiberghienovci, ktorí vybudovali v Trenčíne modernú fabriku. Jej históriu i trpkú prítomnosť približuje *Príbeh Meríny* (r. Jana Mináriková, Dušan Bustin). V rozprávaní architekta, vývojára aj technického riaditeľa oživa dianie za múrmi továrenských objektov, ktoré kedysi patrili k najmodernejším na svete. Merina ani po znárodnení neprestala byť pýchou nášho textilného priemyslu a aj vďaka nej sa stal Trenčín mestom módy. Ani privatizácia ju nepoložila na lopatky, až klešajúce tržby znamenali v roku 2009 jej koniec. Komplex budov osirel, načas prichýlil výtvarníkov a ich ateliéry. Boj developera a aktivistov však vyhral, samozrejme, ten

prvý. Nastúpili búracie mechanizmy a na mieste fabrického komplexu vyrastie ďalšie nákupné centrum. Škoda.

Dnes je to chátrajúca, zdevastovaná ruina, v ktorej interiéroch vraj neostal kameň na kameni. V čase vzniku – v druhej polovici 70. rokov – bolo panoramatické kino Družba pýchou košického sídliska Terasa sever. A kultúrnym centrom v záplave panelákov, do ktorého sa chodilo na filmy. Na život za múrmi architektonicky atraktívnej stavby spomínajú v dokumente *Projekt 566 sedadiel* (r. Marek Moučka) premietač a programový manažér. Návšteva kina v tých časoch bola podľa nich sviatkom aj príležitosťou baliť dievčatá. Prívlastok „dobrý film“ prisúdili takému, ktorý dokázal zaplniť kinosálu. Podarilo sa to americkým blockbustrom *Čeluste* a *RoboCop*, spomínajú so smiechom. Výtvarník Peter Kalmus, v čase normalizácie predstaviteľ neoficiálnej, undergroundovej umeleckej scény, spomína, ako chodili do kina provokovať meštiakov pachom „olomouckých syrečkov“, ktoré zapíjali becherovkou. Pridáva úvahu, že umenie je vlastne životným štýlom. Bolo kino, už nie je.

„Dobrodružstvo objavovania opustených stavieb sa mení na dobrodružstvo skúmania slovenskej histórie.“ To slubuje motto z plagátu, ktorý pozýva do kina na pásmo dokumentov *Budujeme Slovensko*. Nie je to len návnada, sľub naplnia do bodky. Každý z trojlístka dokumentárnych filmov je dobrodružnou výpravou do minulosti objektov, ktoré strácajú šancu na budúcnosť. Autorské rukopisy mladých filmárov prezrádzajú snahu invenčne sa pohrať s témou aj so štýlom vizuálneho rozprávania. Nechýba hravosť a humor, hoci príbehy nevyvolávajú úsmev, ale smútok. A ohňostroj vyčítavých otázok. Naozaj nemajú fabriky, industriálne stavby či kultúrne stánky, ktoré prišli na svet v 20. storočí, právo existovať a pulzovať plnohodnotným životom aj dnes? Je to všetko len o peniazoch a rýchlym zisku? Čo ochrana pamiatok? Potichu sa prizeráme, ako miznú v zabudnutí. Aspoň že projekt *Budujeme Slovensko* odкрýva čierne diery našej historickej pamäti. ◀

Budujeme Slovensko (Slovensko, 2022)

► **Michalovský Černobyl** RÉŽIA A SCENÁR Paula Reiselová KAMERA Andrej Dlabáč

► **Príbeh Meríny** RÉŽIA Jana Mináriková, Dušan Bustin SCENÁR Jana Mináriková KAMERA Peter Dúžek

► **Projekt 566 sedadiel** RÉŽIA A SCENÁR Marek Moučka KAMERA Radka Šišuláková

MINUTÁŽ 78 min. (3 x 26 min.) HODNOTENIE ●●●¼ DISTRIBUČNÁ PREMIÉRA 3. 3. 2022

Takí divní záhradníci

Štvordielna miniséria *Záhradníci (Landscapers)* z dielne HBO rozpráva o zdanlivo všednej manželskej dvojici, ktorá sa stane podozrivou z dvojnásobnej vraždy. Príbeh podľa skutočnej udalosti je z formálnej stránky spracovaný mimoriadne inovatívne.

— Ani keď si pozriete už celú minisériu, stále neviete, kto hovorí pravdu, kto kamufluje alebo kto ešte stále sníva. Ale jedno je isté – v roku 2014 odsúdili Susan a Christophera Edwardsovcov za vraždu na 25 rokov. Oni dodnes trvajú na svojej nevine. Prvá časť minisérie zachytáva Susan a Chrisa vo francúzskom mestečku Lille, kde žijú už pätnásť rokov a uverili tomu, že sa im podarilo utiecť pred minulosťou. Všetko však zmení jeden telefonát.

— Pred divákmi sa začína odohrávať zvláštne predstavenie: na jednej strane kriminálna dráma s vyšetrovaním a so súdnymi prietahmi, na strane druhej osudová milostná romanca manželskej dvojice v strednom veku. Obaja manželia sú milovníkmi starých westernov, kde sa realita často miesi s fikciou. Nudu zaháňajú po večeroch premietaním filmovej klasiky, aby sa na chvíľku stali postavami dobových filmov. Zhypnotizovaná Susan miluje, keď sa môže preveteliť do manželky šerifa z kultovej snímky *Na pravé poludnie* (1952). Kino

je pre nich zástupnou realitou, v ktorej žijú. Hoci tento motív bol už filmovo viackrát spracovaný, nastrihané a vymyslené je to bravúrne.

— Štyri hodinové epizódy predostierajú okolnosti vyšetrovania desivého zločinu. Prvú časť otvárajú čierne-biele zábery zo zákulisia. Keď titulok v obraze uvedie, že ide o reálny príbeh, obraz sa stáva farebným. Farebný a čiernobiely svet sa neustále striedajú, rovnako sa preskakuje z jednej časovej roviny do druhej. Priamočiara je iba línia policajných vyšetrovateľov, ktorá udržuje diváka v žánri kriminálky, ale romantické duše Susan a Chrisa snívajú svoje filmové príbehy ďalej aj počas výsluchov. V jednotlivých častiach sa kombinujú rôzne žánre, zľahka a funkčne sa prechádza z detektívky až do štylizovaného westernu. Popri záberoch z westernu, ktoré tvorcovia sem-tam vložia do invenčného stvárnenia fantazijných svetov protagonistov, je tu aj *Posledné metro* so Gérardom Depardieuom ako návrat k prvému rande hrdinov, ďalšie scény majú výraznú pečať Hitchcocka.

Alternatívna realita ako metafora vnútorného sveta ústrednej dvojice.

— Susan a Chris sú záhradníci, ktorí zakopali Susaniných rodičov v záhrade. Záhradníci, ktorí vraždili, aby mohli vybieliť ich penzijné účty. Vraždila Susan, lebo ju otec v mladosti obťažoval? Alebo Chris, ktorý sa s tým nevedel vyrovnáť? To v konečnom dôsledku nebude dôležité. Svet nie je iba racionálny. Neexistuje jasná línia medzi rojkami a pragmatikmi.

— Vydarenú minisériu režíroval Will Sharpe, len tridsaťpäťročný japonsko-britský režisér. V tom istom roku ako *Záhradníkov* nakrútil nemenej zaujímavý príbeh o maliarovi Louisovi Wainovi, ktorý sa preslávil kresbami antropomorfovaných mačiek *The Electrical Life of Louis Wain*. Scenár, v ktorom popri vražde nechýba britský humor, napísal Ed Sinclair, je jeho prvotinou

a zároveň prvou pracovnou spolupracou s manželkou, oscarovou herečkou Oliviou Colman (*Favoritka*, seriály *Koruna*, *Peep Show*). Jej filmového manžela stvárňuje David Thewlis (*Nahý*, filmová séria *Harry Potter*, seriál *Fargo*). Ich Edwardsovcí nepôsobia vôbec chladnokrvne. Sú k sebe milí, empatickí, navzájom si ustupujú. Vzťah medzi nimi nie je falošný, počas vyšetrovania sú pokojní a ich spoločné chvíle lásky dokladá množstvo flashbackov. „Zničila som ti život,“ hovorí Susan Chrisovi. „Ty si môj život,“ kontruje Chris. Otvorenou otázkou ostáva, čo manželov naozaj privedlo do väzenia. Bola to vražda? Alebo slepá láska bez kontaktu s okolitým svetom? Uzamknutie sa v inotajoch fantázie alebo v manieroch manipulatívnej dôvery? Kto je ozajstnou obeťou tohto príbehu? ◀

Záhradníci (Landscapers, UK/USA, 2021) RÉŽIA Will Sharpe SCENÁR Ed Sinclair KAMERA Erik Wilson HUDBA Arthur Sharpe
STRIH Elen Pierce Lewis HRAJÚ Olivia Colman, David Thewlis, Felicity Montagu, Samuel Anderson, Karl Johnson,
Kate O'Flynn, Dipo Ola MINUTÁŽ 3 h. 6 min. (4 časti 44 – 52 min.) HODNOTENIE ●●●●¼ DISTRIBUČNÁ PLATFORMA HBO GO

— text: Matej Ambroš / študent
Katedry audiovizuálnych štúdií
FTF VŠMU — foto: NUNEZ NFE —

Ako sa má slovenský mainstream?

Aktuálne je v slovenských kinách romantická komédia *V lete ti poviem, ako sa mám* režisérky Marty Ferencovej. S ohľadom na výber filmov z posledných piatich či šiestich rokov možno v rámci slovenskej mainstreamovej (alebo žánrovej) kinematografie hovoriť o dvoch hlavných vetvách.

Prvú vetvu asi najjednoduchšie charakterizuje filmografia Petra Bebjaka – momentálne našej najväčšej režisérkej hviezdy –, ktorý sa nedávnym celovečerným filmom *Správa* (2020) snažil (neúspešne) prekročiť vlastný tieň alebo sa aspoň tváriť „artovo“, o čo sa (relatívne úspešne) pokúšal už v *Čističovi* (2015). Druhú vetvu žánrovej kinematografie tvoria výlučne romantické komédie, reprezentované filmami ako *Šťastný nový rok* (r. Jakub Kroner, 2019) či evitovkami *Všetko alebo nič* (2017) a *Príliš osobná známosť* (2020). Populárna spisovateľka Evita Twardzik a jej dvorná režisérka Marta Ferencová do tejto vetvy prispeli novým „púčikom“ aj v roku 2022.

Komédia *V lete ti poviem, ako sa mám* rozpráva príbeh partie kamarátov, v ktorej si každý musí poradiť s vlastnými problémami, súvisiacimi menej či viac s ľúbostnými vzťahmi. Problémami sú biologické otcovstvo, rozvod, potreba nájsť si partnera. Aj utajovanie úspešnej kariéry pred partnerom alebo... nedostatok maskulinity vlastného syna? Vo všeobecnosti tieto problémy nechcem trivializovať, no zmes takýchto tém a motívácií vypovedá, že komediálna vetva súčasnej žánrovej kinematografie sa zatiaľ svoj tieň prekročiť nechystá. Jasné, hovoríme predsa o romantických komédiách, azda najčiršej forme filmového eskapizmu, kde možno len ťažko očakávať hlboké pretriasanie spoločenskej problematiky. No pri predpoklade, že vzorom tohto konkrétneho diela sú úspešné filmy ako napríklad *Láska nebeská* (r. Richard Curtis, 2003), chýba ľahkému žánru v našich končinách do cieľa ešte veľa metrov.

V kontexte ostatných „púčikov“ tejto vetvy musím však napriek výraznému zaostávaniu za zahraničnou produkciou upozorniť na určité zlepšenie. Iste, hlavné postavy stále patria do najvyššej spoločenskej vrstvy, ale priestor na vytvorenie diváckych antipatií voči nim eliminuje mozaiková forma rozprávania. Pri väčšine postáv to možno považovať za krok správnym smerom. Jemná absurdita spomínanej zmesi príbehových línií

totiž najviac bije do očí v tom najdramatickejšom, až trilerovom kúsku mozaiky, ktorým je súboj o deti na základe biologického otcovstva.

David si nárokuje právo na svoje deti, čím ohrozuje rozpad Elinej rodiny; Ela niekoľko rokov tajila svojmu partnerovi pravdu o otcovi jej detí. Ela sa Davida, bývalého vojaka, očividne bojí – David nepatrí do partie kamarátov a navyše ochraňuje postavu skazeného premiéra. Kto z nich dvoch je teda morálny favorit? Zámerná nejednoznačnosť postáv predstavuje spravidla devízu príbehu, lenže do nenáročnej komédie sa nehodí, a tak tvorcovia filmu *V lete ti poviem, ako sa mám* nielenže nezvládajú vykresliť postavy ako sympatické, ale nedokážu ani jednoznačne vytiahnuť na svetlo ich temné stránky, keď sa to naozaj žiada. Utajovanie informácií však zvládli funkčne implementovať do naratívnej formy. V scenári vyťahujú karty z rukáva len postupne, čím dokážu do určitej miery dynamizovať dej a zmierniť dojem plochosti.

Film stojí najmä na hereckom obsadení. To je už tradične medzinárodné, k českým a slovenským známym tváram tentoraz pribudli rumunské, čo môže pre tunajšieho diváka predstavovať istý závan sviežosti. Sympatické výkony sú však potlačené uši trhajúcimi postsynchronmi, ktoré by sa mohli zlepšiť už len obsadením niekoho iného ako dvoch azda najobsadzovanejších hlasov – teda hlasov dvojice Kemka – Kobielsky, nehovoriac o nepochopiteľnom rozhodnutí použiť postsynchrony len u polovice českých hercov. Na dabingovú veľmoc, akou Slovensko bezpochyby je, to predstavuje pomerne veľkú katastrofu.

V celkovom hodnotení a kontexte ostatných „púčikov“ tejto vetvy mainstreamovej kinematografie sa hanlivému slovu môžem vyhnúť, ale film *V lete ti poviem, ako sa mám* nie je žiadny zázrak. Nepoteší, neurazí a rozhodne pri ňom zažijete menej hanby ako pri príbuznej domácej produkcii z minulých rokov. ◀

V lete ti poviem, ako sa mám (Slovensko, 2021) RÉŽIA Marta Ferencová SCENÁR Evita Twardzik KAMERA Mário Ondriš

HUDBA Miro Tásler HRAJÚ Tereza Kostková, Dana Rogoz, Andreea Vasile, Soňa Norisová, Dominika Morávková, Ondřej Sokol, Marián Miezga, Pavel Bartos, Martin Hofmann, Ján Koleník, Petra Vajdová, Jaroslav Plesl, Simona Babčáková

MINUTÁŽ 111 min. HODNOTENIE ●●●●● DISTRIBUČNÁ PREMIÉRA 17. 2. 2022

— text: Matej Ambroš / študent
Katedry audiovizuálnych štúdií
FTF VŠMU — foto: Silverart —

Život bez smrti, smrť bez života

Keď v roku 2017 karlovarský filmový festival uviedol druhý film českého režiséra Václava Kadrnku *Křižáček*, zdalo sa, že pomalé tempo, ťažoba a divácky náročné ladenie z jeho debutu *Osemdesiat listov* (2010) sa mení na autorský štýl. V Karlových Varoch mal premiéru aj ďalší Kadrnkov film *Správa o záchrane mŕtveho*, ktorý rukopis autora ďalej potvrdzuje.

V rámci Kadrnkovej filmografie však nejde iba o charakteristickú stylizáciu. *Správa o záchrane mŕtveho* rozpráva príbeh Matky a Syna, usilujúcich sa prebrať Otca z kómy, do ktorej upadol po silnej mozgovej mŕtvi. Zatiaľ čo s jeho diagnózou sa vyrovnali, s negatívnou prognózou lekárov už nie. Aj preto robia, čo môžu, no čoskoro zisťujú, že prihovárať sa Otcovi na lôžku nestačí a budú sa musieť vybrať oveľa hlbšie. Spiritualita je typickým znakom Kadrnkových filmov a výrazne utvára aj príbeh jeho novej snímky. Kadrnka v súvislosti so *Správou o záchrane mŕtveho* otvorene hovorí, že do nej zapracoval autobiografické prvky a skúsenosť s mŕtvicou a kómou svojho vlastného otca. Vzťah syna a otca je takisto témou, ktorá sa objavuje aj v jeho dvoch predošlých filmoch.

Celkovo možno film charakterizovať ako podobnosť. Kadrnka v ňom vytvára silný metaforický presah, no z formálnej stránky postupuje opačne. K bohatosti interpretácií tak kontrastne vedie práve výrazný minimalizmus. Všetko, čo vo filme vidíme a počujeme, je ohlodané až na kosť. To v zásade búra potenciálne očakávaná, že film bude tému, ktorú možno vyčítať zo synopsy, spracovávať dramaticky a s pátosom. *Správa o záchrane mŕtveho* však nemôže byť podobnému ladeniu väčšmi vzdialená. Sujet je zasadený výhradne do prostredia viacerých opustených chodieb nemocnice, teda do prostredia veľmi sterilného a so všeobecne známou špecifickou atmosférou. Tu sa však podobnosť s reálnym svetom končí, respektíve sa ani nezačne. Kadrnka totiž akoby chcel prostredníctvom formálnych postupov urobiť z nemocničného prostredia ešte viac nemocničné, teda ho nielen reprodukovat, ale ešte aj umocniť. Vďaka minimalistickej zvukovej stope rezonuje klopanie podpätkov na podlahe, zatváranie sklenených dverí alebo ruch pacientov

a doktorov na dlhých nemocničných chodbách divákom v hlave oveľa intenzívnejšie, takže sa môžeme domnievať, že Kadrnka nechce toto prostredie vnímať ani prezentovať ako obyčajnú nemocnicu. Minimalizmus, samozrejme, neobišiel ani vizuálnu stránku filmu. Pre celovečerné filmy mimoriadne atypický vertikálny formát obrazu 3 : 4 nielenže zdôrazňuje stiesnenosť snímaného prostredia, ale aj premyslene pracuje s jeho vertikálnymi prvkami, napríklad výtahmi, schodiskom či ležením. Pováčšine statická kamera sníma bludné chodby v pravom uhle a takisto prispieva k sterilnému dojmu z celého filmu.

Výnimkou nie sú ani herecké výkony. Repliky ústrednej dvojice stoja na rovnakej emócii ako ich práca s mimikou – na žiadnej. Všetky aspekty filmu vrátane prejavu hercov majú za úlohu komunikovať jedine surové a ničím nepodfarbené informácie, ktoré sú kľúčom k interpretácii príbehového odkazu. S prihliadnutím na spomínané asociácie týkajúce sa spracovania témy však možno výkony Zuzany Mauréry a Vojtěcha Dyka označiť za potenciálne náročné, keďže emocionálnu sterilnosť a balansovanie na hranici života a smrti k sebe nedokážeme vždy automaticky priradiť.

Použitie týchto stylistických prvkov môže pôsobiť ako vy kalkulovaná hra na čo „najartovejší“ film. *Správa o záchrane mŕtveho* je nesporne filmom pre trpezlivého, skúseného či náročného diváka, no takisto si nemožno nevsimnúť premyslenosť, s akou Václav Kadrnka k svojmu filmu pristúpil. Ide totiž o precíznu, čistú, ale najmä mimoriadne zaujímavú prácu s formou a témami, v ktorej je každý prvok opodstatnený a ktorá v našich končinách nemá obdoby. ◀

Správa o záchrane mŕtveho (Česko/Slovensko, 2021) RÉŽIA Václav Kadrnka SCENÁR V. Kadrnka, Marek Šindelka, Jiří Soukup KAMERA Raphaël O'Byrne HUDBA Zuzana Mauréry, Vojtěch Dyk, Petr Salavec MINUTÁŽ 90 min.

HODNOTENIE ●●●●● DISTRIBUČNÁ PREMIÉRA 24. 3. 2022

— text: Martin Ciel / filmový teoretik —
 foto: archív SFÚ / Milan Kordoš —

18

Smutný kapitán

V tejto rubrike sa postupne vraciame k filmom, ktoré sa umiestnili v našej ankete *Film.sk – slovenský film storočia*, a pripomíname kompletnú dvadsiatku od posledného filmu po prvý. Snímku, ktorá skončila na 18. mieste, predstavuje filmový teoretik Martin Ciel. V rámci cyklu projekcií k ankete film uvedie 15. apríla bratislavské Kino Lumière.

Malý európsky štátik kolaboruje s veľkou a mocnou diktatúrou. Jeho expedičné jednotky sa podieľajú na vojne proti nepriateľom diktátora. Jeden z dôstojníkov expedičných síl odmieta plniť rozkazy, uvedomí si, že bojuje na nesprávnej strane a že celé je to takto zle. A ešte ho i žena podvádza. Nič nemá zmysel. Dezertuje z vlastnej armády a zapojí sa do domáceho odboja. Ale je to vojak profesionál, gerilový boj sa mu zdá v podstate nezmyselný, chaotický a amatérsky. Nehladiac na to, aspoň bojuje v súhlase so svojím svedomím. Osamelý a svetom sklamaný *desperado* s nevernou partnerkou, bojovým výcvikom a vojnovou skúsenosťou, ktorý sa zmieta v zúfalstve, alkoholických delíriách a absurdných prestrelkách. A potom ho zabijú. Tragédia. Nevera. Vojna. Hrdinstvo.

O tomto filme neuvažujem prvýkrát. V roku 2006 som všetky tie úvahy uzavrel a pokúsil sa ich nejako poskladať v bilančnom článku s názvom *Kapitán Dabač*, publikovanom vo *Film.sk* 3/2006. Nasledujúci text je jeho vybranou časťou.

Bielikov film *Kapitán Dabač* (1959) je v kontexte doby a miesta svojho vzniku v istom zmysle výnimočný. A vo výsledku pozoruhodne profesionálny. Na Slovensku sa vtedy nenakrúcalo veľa filmov, ktoré by riešili individuálny problém protagonistu na pozadí veľkoryso, produkčne až rozmarne rozprestretého plátna doby, ktorá „sa vymkla z kĺbov“. Ide, samozrejme, o vojnový film, ale hlavný motív a dramatický konflikt sa tu vytvárajú zo žánrových prvkov melodrámy. A Paľo Bielik bol ideálnym scenáristom a režisérom, ktorý dokázal tie dve žánrové línie spojiť.

Dabač ako správna tragická postava si stále drží odstup od situácie. Vychádza pritom z jediného imperatívu: treba bojovať proti Zlu, v tomto prípade stelesnenému nemeckou armádou. V krízových momentoch však nad maskou chladu vždy zvíťazí jeho emocionálne búrlivá, sebazničujúca povaha. No v závere príbehu umiera hrdinsky, vo víťaznom boji sa viac-menej obetuje za záchranu iných. Takže konečne nachádza smrť, ktorú v príbehu deja hľadal. „Smrť je hrozná len pre toho, komu sa chce žiť!“ tvrdí kapitán.

Kompozícia rozprávania je nekomplikovaná, lineárna a ukážkovo epická. Prezentácia ideologického pozadia je naivne doslovná a často znepokojujúco trápna, ale vyvažuje ju bravúra pri výstavbe dobrodružnej línie deja, ktorá je dominantná. Dobrodružstvo prezentované v iluzívnej realite je divácky veľmi vďačné. A *Kapitán Dabač* do oblasti dobrodružného filmu patrí, presnejšie do špecifického žánru nazývaného vojnový film. Tento žáner si vytvára vlastné pravidlá, vlastnú mytológiu akcie a protiakcie. Ide proste o súbor filmov zjednotených témou, na základe ktorej rozpráva špecifické príbehy. Príbehy, ktoré by v inom referenčnom rámci ťažko obstáli.

Paľo Bielik vo svojom filme vkladá melodramatický prvok do vojnového žánrového modelu. Tieto dve línie sa podarilo spojiť vďaka pozoruhodnému autorskému vyvažovaniu a načasovaniu jednotlivých naratívnych prvkov. V tomto filme sú také vyvážené, že tvoria štruk-

túru, v ktorej jednotlivé prvky pôsobia tak, aby podporovali dokonalosť výsledného tvaru, čomu v neposlednom rade významne pomáha „poetická“ kamera Karola Kršku, inšpirovaná často ľudovou kultúrou a pre ňu príznačnými kompozíciami. Z estetického hľadiska je to (len pripomínam, že ide o rok 1959 v ČSSR) krásne autorské dielo.

Celý film obsahuje dramatický pátos podfarbený symfonickou hudbou, bravúrne režirovaný komparz v bojových scénach a silné dramatické miesta, až prekvapujúco podobné hollywoodskym dobrodružným filmom. V prvom rade westernom. Osamelý kapitán-kovboj prichádza (naozaj na koni!) do časopriestoru príbehu Slovenského národného povstania, pridáva sa k boju proti Nemcom a čisto individualisticky/pištoľnícky rieši problémy, často dokonca mierne intoxikovaný alkoholickými nápojmi.

Osobitne by som rád upozornil na dodnes strhujúcu prestrelku v krčme, do ktorej vkráča kapitán so svojim sovietskym samopalom Špagin PPS 41 (to je ten s kruhovým zásobníkom), dá si naliať, ale odmieta to vypiť a vystriela prítomných. Ratatata... Úsporné herectvo Ladislava Chudíka núti k úvahám, že keby bola politická situácia iná, Chudík by už roky rokúce pôsobil spolu s Charlesom Bronsonom, Henrym Fondom a Burtom Lancasterom v Hollywoode.

Tento film teda až tak nezostarol. Pochopiteľne, z dnešného pohľadu je miestami naivný, možno príliš patetický – tak ako aj iné divácky úspešné filmy akejkolvek proveniencie z konca 50. rokov. Ale nepoužíva žiadne nedovolené triky, v rámci možností doby je úprimný a pôsobivý, vytvorený so záujmom a s láskou ku kinematografii.

— text: Barboza Gvozdjaková /
filmová publicistka —
foto: archív SFÚ / Daniel Dluhý —

ZUZANA KRONEROVÁ

Zuzana Kronerová, jedna z najznámejších slovenských herečiek so širokým spektrom hereckých rolí, sa dožíva životného jubilea. Sedemnásteho apríla 2022 oslávi sedemdesiat rokov.

Zuzana Kronerová sa narodila v Martine ako jediné dieťa divadelného a filmového herca Jozefa Kronera a herečky Terézie Kronerovej, rodenej Hurbanovej. V detstve snívala o rôznych profesiách (chcela byť predavačkou zmrzliny či pracovníčkou v čistiarňi). Neskôr zas plánovala štúdium jazykov – angličtiny a latinčiny. Doma ju totiž od herectva odhovárali, preto výsledky prijímacích skúšok oznámila rodičom až po ich úspešnom zvládnutí. V roku 2001 sa herečka v časopise *Rodina* rozprávala aj o tom, ako sa v detstve musela učiť žiť so slávou a popularitou svojich rodičov, čo vôbec nebolo jednoduché, a ako si neskôr musela zvykať na tú svoju.

Herectvo na Vysokej škole múzických umení v Bratislave úspešne absolvovala v roku 1974. V tom roku aj nastúpila do trnavského Divadla pre deti a mládež (dnes Divadlo Jána Palárika) a o päť rokov neskôr na bratislavskú Novú scénu. Neskôr pôsobila v Slovenskom národnom divadle či ako hostka v Národnom divadle v Prahe, kde naberala skúsenosti s dramatickými postavami. Paralelne rozvíjala televíznu kariéru, pred kamerou sa po prvýkrát objavila v televíznom filme *Vymenená princezná* v roku 1973. Okrem herectva sa venuje aj spevu, predovšetkým šansónu. Kultovú pieseň *Čerešne* vytvorili Milan Lasica a Jaro Filip do programu *Ktosi je za dverami* v roku 1982 priamo pre ňu.

Svoje najvýraznejšie divadelné obdobie zažívala Zuzana Kronerová v bratislavskom Divadle Astorka Korzo '90 (1990 – súčasnosť), ktorého je spoluzakladateľkou. Ako jedna z hlavných tvárí účinkovala vo viacerých mimoriadne úspešných inscenáciách, vysoko hodnotených aj kritikou, ako napríklad *Armagedon na Grbe* (1993, autor Rudolf Sloboda) či *Matka* (1996, autor Jan Antonín Pitínský), za ktorú si v roku 1997 prevzala divadelné ocenenie sezóny – DOSKY za najlepší ženský herecký výkon.

Vďaka veľkému talentu, neutíchajúcej energii a ci-

vilnému herectvu Kronerová často počuť aj v rozhlase a dabingu. Svoj hlas prepožičala napríklad až trom rôznym postavám v ôsmich filmoch o Harrym Potterovi. Pre veľké filmové plátno ju „objavil“ český režisér Bohdan Sláma, ktorý ju obsadil takmer do každého svojho filmu. Za dve úlohy v jeho filmoch ju ocenili Českým levom – za najlepší ženský herecký výkon vo vedľajšej úlohe v *Divokých včelách* (2001) a najlepší ženský herecký výkon v hlavnej úlohe v *Babe z ľadu* (2017).

Zuzana Kronerová má na konte desiatky výrazných komediálnych, ale aj dramatických kreácií. Žiari na divadelných doskách, na striebornom plátne i v televízii. Rada sa dáva inšpirovať mladými a pravidelne účinkuje v študentských filmoch. Nestráni sa strihnúť si ani menšie roly v komerčných hitoch typu *Všetko alebo nič* (2017) či *Červený kapitán* (2016); aj na malom priestore podáva vždy presný a neštylizovaný výkon. No existujú aj filmové roly, ktoré odmietla. Medzi ne patrí napríklad postava Jozefky v kultovom diele Štefana Uhra *Pásla kone na betóne* (1982). Hoci postavu nestvárnila, jej predstaviteľke Marii Logojdovej prepožičala svoj jedinečný hlas s opät výborne odpozorovaným východniarskym prízvukom.

Mimoriadne sympatickej a usmievavej herečke sa podarilo úspešne nadviazať na triumfy slávneho otca a prirodzené herectvo matky. V roku 2011 jej udelili Krištáľové krídlo v kategórii divadlo a audiovizuálne umenie, v roku 2012 ocenenie Herecká misia na Art Film Feste v Trenčianskych Tepliciach a v roku 2018 jej prezident Andrej Kiska udelil Rad Ľudovíta Štúra I. triedy. „Na našom povolaní je krásne to, že tam neexistuje žiaden stereotyp,“ myslí si herečka po rokoch skúseností. „Že sa človek môže boriť vždy s iným charakterom. Vždy je niekým iným. Okrem otužovania sa môže naučiť aj iné zručnosti. Už som aj zvárila, jazdila som na traktore... My herci sa naozaj nenuďíme, je to krásne premenlivé povolanie.“

— text: Barboza Gvozdjaková /
filmová publicistka —
foto: archív SFÚ / Miro Nôta —

ŠTEFAN VRAŠŤIAK

Slovenský filmový historik a publicista, odborný pracovník a krátko aj riaditeľ Slovenského filmového ústavu Štefan Vrašťiak by sa tento rok v apríli dožil 80. narodenín.

„Pôvodne som chcel byť záhradníkom. Vo svojich trinástich rokoch som si myslel, že budem hercom, spisovateľom alebo básnikom. (...) Tých sedem rokov, čo som bol záhradníkom, som sa takisto venoval kultúre a umeniu. Keď som študoval v Malinove na záhradníckej škole, mal som na starosti aj film. Usporiadávali sa projekcie na šestnástke, premietali sme filmy. Okrem filmu som mal na starosti aj tlač,“ spomína Vrašťiak v roku 2013 v projekte *Oral history* Katedry audiovizuálnych štúdií Filmovej a televíznej fakulty Vysokej školy múzických umení v Bratislave. Filmu zasvätil celý svoj život.

Štefan Vrašťiak sa narodil 23. apríla 1942. Prvý film videl ako desaťročný chlapec, keď do jeho rodného Žaškova prišlo kočovné kino; za vstup na predstavenie sa vraj dalo platiť rôzne – aj vajčekom. V roku 1967 úspešne absolvoval štúdium filmovej a televíznej vedy na pražskej FAMU. Študoval teda práve v čase, keď sa formovalo hnutie československej novej vlny. Vrašťiak patril medzi tých, ktorí ju obhajovali. Na internáte býval s Jurajom Jakubiskom, Elom Havettom a ďalšími Slováckmi, v tom čase takisto študentmi FAMU. Už vtedy sa zaujímal o dejiny a vývoj slovenskej kinematografie.

V tomto záujme pokračoval ako zamestnanec Slovenského filmového ústavu, ktorým sa stal v roku 1969 s ambíciou „pátrať po bielych miestach v slovenskej kinematografii“. Ešte v tom istom roku sa pričínil o objavenie prvého slovenského filmu *Jánošík* režiséra Jaroslava Siakela z roku 1921, neskôr sa významne pričínil aj o jeho rekonštrukciu. Tejto dôležitej téme sa podrobne venoval v publikácii *Jánošík 1921 – historická rekonštrukcia o prvom slovenskom celovečernom hranom filme*, ktorá vyšla v roku 2001 pri príležitosti 70. výročia vzniku Siakelovho filmu. Stál aj pri objavení filmov, ktoré nakrútila Matica slovenská v Juhoslávii v rokoch 1938 až 1942, alebo dokumentov

k slovenským filmom *Strídža spod Hája* (1922) a *Hanka sa vydáva* (1944). „Slovenský filmový ústav má okolo dvesto až tristo takých útržkovitých historických materiálov, ktoré sa nedotýkajú len Slovenska, ale mapujú históriu svetovej kinematografie,“ vysvetľoval Štefan Vrašťiak v projekte *Oral history*. V Slovenskom filmovom ústave pôsobil na rôznych odborných a vedúcich pozíciách do roku 2004 a v spolupráci pokračoval až do roku 2011.

Štefan Vrašťiak písal o filme do viacerých periodík a bol aj členom redakčnej rady *Film.sk*. Ako jeden z kolektívu autorov spolupracoval na *Malej encyklopédii filmu* (1974) a *Encyklopédii filmu* (1993). Okrem bádateľskej a publikačnej práce sa venoval aj organizácii filmových podujatí a stál pri zrode viacerých filmových festivalov, napríklad Art Filmu v Trenčianskych Tepliciach. Bol aj jedným zo spoluzakladateľov Etnofilmu Čadca a v roku 1995 prispel k vzniku Gay Film Festivalu v Tajove. Na mnohých domácich a zahraničných festivaloch pôsobil ako porotca. Založil aj tradíciu najstaršej filmovej ceny na Slovensku Igric a Ceny slovenskej filmovej kritiky. Sám získal viacero ocenení. V roku 2005 mu udelili Cenu Karla Čapka za propagáciu diela bratov Čapkovcov na Slovensku a za aktivity súvisiace s česko-slovenskou vzájomnosťou. Cenu ministra kultúry SR za celoživotný prínos v oblasti slovenskej kinematografie a audiovizie a za mapovanie bielych miest v dejinách slovenskej kinematografie získal v roku 2013. Zomrel 4. apríla 2016 vo veku nedožitých 74 rokov.

„Nepoznal som pracovitejšieho človeka, vždy sa dalo na neho spoľahnúť, vždy mal čas na všetko, čo slúbil, splnil. A jeho práce by možno zaplnili celú veľkú miestnosť,“ napísal o Štefanovi Vrašťiakovi slovenský filmový kritik a historik Richard Blech v nekrológu pre *Film.sk*.

Keď film rozpráva s ľahkosťou, len obrazom a hudbou

V rubrike Z filmového archívu do digitálneho kina vám postupne predstavujeme kinematografické diela z Národného filmového archívu SFÚ, ktoré prešli procesom digitalizácie, sú dostupné vo formáte DCP (Digital Cinema Package), a teda ich možno premietat' aj v digitálnych kinách. Hraný film Štefana Uhra Bolo raz priateľstvo (1958) je jedným z prvých slovenských stredometrážnych filmov určených pre najmladších divákov.

Štefana Uhra poznáme ako mnohotvárneho režiséra. Už v prvých krátkych filmoch ukázal, akú širokú paletu poetík a tém dokáže obsiahnuť a koľko prístupov je ochotný si vyskúšať. Na prelome 50. a 60. rokov nakrútil viacero filmov s detskými hrdinami a pre detských divákov.

Václav Macek a Jelena Paštéková v *Dejinách slovenskej kinematografie 1896 – 1969* spájajú Uhrovu tvorbu pre deti s obdobím, keď mal sám deti vo veku svojich filmových postáv. V súvislosti s filmom *Bolo raz priateľstvo* okrajovo spomínajú aj mimoriadne úspešný krátky film o priateľstve malého chlapca s balónikom, ktorý začne prejavovať vlastnú vôľu. Kvality *Červeného balónika*, ktorý v roku 1956 nakrútil francúzsky režisér Albert Lamorisse, vyzdvihol v roku 1958 aj André Bazin v článku nazvanom *Montáž zakázaná*. Asi nebude celkom náhoda, že Uher si pre film *Bolo raz priateľstvo* zvolil podobnú poetiku ako Lamorisse a postavil filmové rozprávanie na všetkom inom, len nie na slovách.

Film *Červený balónik* sa uvádzal aj v Československu, je teda možné, že Uher inšpiroval. No kým pôvab Lamorissovoho filmu, nakrúteného na farebnú surovinu, tkvie v jeho priam zázračnej jednoduchosti a v šikovne zrealizovanom triku, Uher si vo filme *Bolo raz priateľstvo* musel vystačiť bez trikov i farieb. Stavil však na prepracovanú hudobno-obrazovú skladbu s pôvodnou hudbou Gerharda Auera, ktorá síce môže vzdialene pripomenúť základný hudobný motív z *Červeného balónika*, no oveľa viac – a celkom explicitne – pracuje s Čajkovského hudbou z baletu *Luskáčik*.

Malá školáčka, ktorá žije s babičkou a foxteriérom, objaví vďaka *Luskáčikovi* krásu baletu a zatúži stať sa baletkou. Psík na jej novú vášeň žiarli – balet mu berie jeho paničku –, a tak sa symbolicky zameria na skrývanie baletných črievičiek. Napokon však pochopí, že balet je pre dievčatko veľmi dôležitý, a rozhodne sa všetko napraviť. Antropomorfné správanie foxteriérika tu nemá atribúty zázračnosti, s reakciami psíka sa iste stotožní každé dieťa,

ktoré sa bojí, že prichádza o kamaráta. Pes sa tak stáva nositeľom prirodzených emócií, ktoré deti zakúšajú, keď sú konfrontované s prvými stratami. Hoci je dejová línia Uhrovho filmu tak trochu vykonštruovaná a na rozdiel od *Červeného balónika* jej celkom chýba napätie, je až obdivuhodné, s akou ľahkosťou zapracoval Uher do filmu baletné predstavenie. Viac než príbehom o vzťahu dievčatka a psíka je totiž film *Bolo raz priateľstvo* hudobno-tanečnou partitúrou s baletnými, ale aj s lyrickými a so snovými pasážami.

Poetickým vrcholom filmu je snová sekvencia, ktorá vybočuje z triezveho, hoci elegantného filmárskeho štýlu, postaveného na precíznej strihovej skladbe a starostlivo komponovaných, zväčša statických záberoch. Túto sekvenciu charakterizuje rozhýbaná kamera, ale aj prelínačky, mäkké rozostrené snímání, dvojexpozície či spomalené zábery. Kamerové efekty, svetelné odrazy akvária a rozvlnenej vody na stene, ale aj nasvietenie tvári odkazujú väčšmi na francúzsky filmový impresionizmus (ten, mimochodom, zahŕňal aj silnú vlnu ruských filmárov, ktorí po revolúcii v roku 1917 emigrovali práve do Paríža) než na čokoľvek, čo by bolo typické pre vtedajší slovenský film.

Film *Bolo raz priateľstvo* je však v prvom rade ľúbennou snímokou (a nenápadne aj fragmentárnym portrétom modernistickej Bratislavy). Je vyjadrením dobových predstáv o dievčenských predstavách o kráse: existuje azda pre sedemročné dievča niečo krajšie ako rozkošný, kamarátsky psík? Iba ak baletky – ich ladné pohyby a nádychané šaty! Vo filme nevidieť bolesť, únavu či neúspech, ba ani otláčené prsty na nohách. Rytmický a monotónny sled baletných pozícií, v ktorých sa posilňujú všetky svaly, a tréning, čo trvá až do zotmenia, však naznačujú, že za ľahkosťou víl a snehových vločiek je skrytá kopa driny. S napohľad ľahučkým rozprávaním filmu, ktorý ťahá k zemi len zložito štruktúrovaná hudobná stopa, je to podstým rovnako. ◀

Pavel Sibyla

[riaditeľ Literárneho
informačného centra]

Keď ma oslovili, aby som prispel svojimi obľúbenými slovenskými filmami do tejto rubriky, pomyslel som si: „Ešteže to má byť krátky text, lebo ich nie je veľa.“ Potom som si sadol za počítač, zamyslel sa a zistil, že naopak – je ich pomerne dosť.

Začal by som *Tisícročnou včelou* Juraja Jakubiska. Kedysi v druhej polovici 80. rokov na začiatku neviem koľkej reprízy tohto televízneho seriálu sa už pri úvodných titulkoch objavila v hornom rohu obrazovky veľká štvorcípa hviezda – signál rodičom a ich deťom, že tento film smú vidieť len dospelí. Rodičia boli v týchto situáciách prísni a mňa i brata vykázali z obývačky. Nezamedzili nám však prístup k rovnomennej knihe – s fotografiou prsníka krčmárovej dcéry na zadnej strane prebalu.

O pár rokov som konečne uvidel aj ostatné prsníky postáv z Jarošovho príbehu, ale videl som v ňom ešte oveľa viac: veľké dejiny umne včlenené do osudov liptovských murárov, malé dejiny ich rodín, starého Pichandu, ktorý mi dodnes pripomína môjho starého otca, výborné herecké výkony, skvelú hudbu Petra Hapku, Jakubiskov magický surrealizmus a veľa scén, ktoré ma stále dokážu dojať.

Skvelým „kinom“ pre mňa bola a stále je aj *Medená veža* Martina Hollého, tragický, dojímavý príbeh s výborným hereckým obsadením, ktorý by o pár rokov neskôr uprostred normalizácie sotva vznikol. A je to tu, povolený rozsah sa kráti a ja musím urobiť veľký skok v čase k novším filmom, z ktorých tri vynikajú a považujem ich za to najlepšie, čo na Slovensku za ostatných dvadsať rokov vzniklo:

Dom Zuzany Liovej, **Špina** Terezy Nvotovej a **Nech je svetlo**

Marka Škopa. ◀

Martin Žiaran [kameraman]

Vždy som pozeral veľmi veľa filmov. Urobiť výber tých zásadných je náročné. Je ich veľa a ich vplyvy sa prelínajú. V detstve som najviac „otáčal“ *Nekonečný príbeh*. Dokonca sme s bratom pomenovali nášho psa Atrej. Vyrastal som v Trebišove, malom meste na východe Slovenska. Nebol tam filmový klub, takže filmové vzdelanie nám zabezpečovala Československá televízia, VHS-ky a miestne kino s kolísavou ponukou. Videl som tam napríklad Formanovho *Amadea* – dodnes patrí k mojim obľúbeným. Aj *Mastičkára*, z ktorého sme sa my chlapi smiali, ale mamám sa páčil, či *Kamaráta do dažďa*, z ktorého sme sa my chlapi smiali, ale spolužiačkam sa páčil. Na *Čeluste* som sa nedostal, boli až od 15 rokov. Videl som ich neskôr na VHS. Vtedajšia pirátska videotéka bola celkovo veľmi inšpiratívna. Hlavne simultánnym dabingom. Zodral som kazety s filmami ako *Rambo*, *Rocky*, *Červený škorpión*, *Predátor* či *Votrelec*. Rakúske vysielanie sme na východe nechytali, takže o *King Kongovi* som iba počul od bratranca z Bratislavy.

Na strednej škole začiatkom 90. rokov, keď som v hudbe plynuľe prešiel od heavy metalu k punku a po vypočutí albumu *Nevermind* ku grungeu, sa rozšírili aj moje filmové záujmy. Môj vkus výrazne určovali videoklipy, ktoré sme pozerali u kamošov, čo už mali MTV. V trebišovskom kine sa ponuka spestrila: hral sa *Votrelec 3*, *Jurský park* (na ktorý som sa nedostal, lebo bol vypredaný), *Paprika* (na ktorú som sa nedostal, lebo bola až od 18), ale napríklad aj *Bohémsky život* môjho celoživotného obľúbencu Akiho Kaurismäkiho a *Všetko čo mám rád* mojich dvoch celoživotných obľúbencov Šulíka a Štrbu.

Aj STV začala vysielat' klubové filmy. Stal som sa ich pravidelným a nadšeným divákom. Pri filmoch ako *Noc na Zemi*, *Leningradskí kovboji dobývajú Ameriku*, *Siedma pečať* alebo *Spalovač mrtvol* (výber sa často odvíjal od toho, kto práve zomrel, v tomto prípade Rudolf Hrušínský) mi napadlo, že by som sa raz rád vyskytoval pri natáčaní filmov. Na zážitok, keď som prvýkrát videl *Cestu* (pri príležitosti Felliniho úmrtia), nezabudnem nikdy. V tom čase mi pohľad na filmy dosť zmenil *Pulp Fiction*. Asi by som to u seba prirovnal k *Nevermind* v hudbe.

Keď som sa po strednej škole presťahoval do Bratislavy, z kina a filmových klubov som sa takmer nepohol, takže zásadných filmov mám veľmi veľa. Ale sú aj také, ktoré sa pre mňa stali dôležitými z kameramanského hľadiska. Začal som vnímať prácu kameramanov a to, čo dokážu. Nie pre nejakú obrazovú exhibíciu, ale preto, lebo tie filmy sú natočené tak, ako majú byť: sugestívne, odvážne, citlivo a s pokorou. V abecednom poradí: *Apokalypsa*, *Bezstarostná jazda*, *Fanny a Alexander*, *Fargo*, *Kristove roky*, *Mimo zákona*, *Na konci s dychom*, *Nebeské dni*, *Obet'*, *Občan Kane*, *Prelomiť vlny*, *Rašomon*, *Sedem*, *Slnko v sieti*, *Taxikár*, *Zväčšenina*. A mnoho ďalších, ktoré odvtedy pribudli. ◀

Paralelné matky

(Magic Box)

Janis je žena v strednom veku, ktorej sa „prihodilo“ materstvo a teraz je v radostnom očakávaní budúcnosti. Dospievajúca Ana čelí podobnej situácii s obavami a so strachom z neznáma. Obe nastávajúce matky, odhodlané porodiť a vychovávať svojich potomkov aj v dnešnej komplikovanej dobe, spojí pobyt v nemocničnej izbe na pôrodníckom oddelení. Ich vzájomné sympatie postupne prerastajú do priateľstva, ktoré však preverí nečakaná skúška. Nespútaný samouk španielskej kinematografie Pedro Almodóvar sa rozhodol divákom vyrozprávať dramatický príbeh, ktorý obsahuje všetky základné prvky, prelínajúce sa jeho žánrovo rozmanitými a výrazne autorskými dielami: vo filme sú silné ženské postavy, zdanlivo nesúrodé naratívne línie, podopierajúce hlavnú dejovú os, a umne dávkovaná štylizácia záberov. Almodóvar patrí v našom teritóriu k obľúbeným tvorcom. Jeho filmy sú v tuzemskej DVD distribúcii zastúpené v reprezentatívnom množstve, no výbava prevažnej časti nosičov obsahuje iba film, pôvodné znenie s titulkami a dabing. Inak to nie je ani v prípade jeho zatiaľ poslednej snímky.

— mf —

Matrix Resurrections

(Magic Box)

V roku 1999 dostali všetci, nielen pravoverní filmoví fanúšikovia a najmä milovníci žánru sci-fi, odpoveď na jednu z najzásadnejších kinematografických otázok: Čo je MATRIX? Vtedy ešte bratská režisárska dvojica Andy a Larry Wachowski odštartovala na plátnach kín celého sveta divokú jazdu virtuálnym svetom, ktorý nemá takmer žiadne obmedzenia a zároveň kladie prípadným záujemcom o jeho návštevu nie celkom všedné existenciálne otázky. Audiovizuálne opulentný akčný sci-fi príbeh s preratnými audiovizuálnymi efektmi v krátkom čase významne ovplyvnil ďalšie smerovanie tzv. mainstreamovej kinematografie. Po ňom nasledovali dve pokračovania, z technickej stránky ešte výpravnejšie. V dlhodobom horizonte pôsobil tento príbeh ako ucelený a uzavretý. Komerčný ohlas trilógie sa však ukázal ako výrazný motivačný faktor, ktorý z času na čas oživil myšlienku na ďalšie pokračovanie. Univerzum Matrixu tak koncom roka 2021 prešlo doslova vzkriesením, keď na streamovacie služby zavítala očakávaná štvrtá časť. Na DVD sa štvrtý film prezentuje v štandardnej technickej výbave (obraz vo formáte 1 : 2,39, pôvodné znenie s titulkami a dabing) a dopĺňa ho krátky dokument o histórii a význame Matrixu v kontexte sci-fi žánru a o nakrúcaní pokračovania.

— Jaroslav Procházka —

Jelena Paštéková (ed.) Súčasné filmové teórie 2. Metódy a prístupy

(VŠMU Bratislava, 2021, 300 s.)

Druhý zväzok štúdií filmových teoretikov a pedagógov z Katedry audiovizuálnych štúdií FTF VŠMU rozširuje brázdou, ktorú na poli filmových teórií vyhlbili v roku 2019. Úvodná štúdia Jeleny Paštékovej je prehľadom teórií, ktoré sa sformovali v období po veľkých teóriách. Zuzana Mojžišová prispela druhou časťou štúdie venovanej obrazom rómskeho etnika v slovenských filmoch s oporou v teóriách reprezentácie. Eva Šošková približuje cez fenomén oživovania postavy v animovanom filme vzťah života a tela vo viacerých filozofických koncepciách. Erik Binder zase preveruje pravdivú hodnotu reálneho priestoru vo fikčnom filmovom svete. Monika Mikušová ponúka klasifikáciu filmových prameňov a Martin Ciel sa zamýšľa nad (filmovou) propagandou sovietskeho typu. Eva Filová prináša prehľad pamäťových štúdií vo vzťahu k filmu, v ďalšej štúdiu sa zasa venuje skúmaniu dokumentárnych portrétov z rodovej perspektívy. Denisa Jašová sa pozrela na teoretické ukotvenie pojmov amatérsky, profesionálny a experimentálny film, ktoré sú východiskom pre jej ďalší výskum. Exkurz do pojmov uzatvára Martin Ciel štúdiom venovanou hororu ako fantastickému žánru.

— mf —

Yvonne Vavrová Etika režiséra. Umenie v limitoch, na hranici slobody a kreativity

(LIFE Bratislava, 2021, 135 s.)

Publikácia vznikla s cieľom zaplniť medzeru v oblasti učebných textov venovaných etike filmárskych profesií. Autorka sa usiluje čitateľov zorientovať v základných pojmoch etického nakrúcania a priniesť prehľad najdôležitejších pravidiel, ktorými sa riadia verejnoprávne médiá. Spomína konkrétne situácie pri nakrúcaní a dopĺňa ich množstvom filmových príkladov. Venuje sa natáčaniu skrytou kamerou, dronom, práci s deťmi, autorizácii či informovanému súhlasu. Rozoberá viaceré kódexy, ktorými sa riadia verejnoprávne televízie v európskom priestore. Príklady čerpá z Kódexu Českej televízie, spomína aj BBC, no paradoxne najmenší priestor venuje pravidlám v RTVS. V knihe chýba podrobnejší komentár k Štatútu programových pracovníkov a spolupracovníkov RTVS, no čitatelia nájdu na konci knihy aspoň jeho časti, ktoré bývajú súčasťou zmlúv s externými spolupracovníkmi, vo forme prílohy spolu s Etickým kódexom novinára a Etickým kódexom programových pracovníkov a spolupracovníkov sekcie spravodajstva, športu a publicistiky RTVS pre správanie na sociálnych sieťach.

— mf —

čo robia

Ivana Tírpáková

[animátorka a výtvarníčka]

Teší ma, že môžem pracovať ako charakterová animátorka na projektoch režisérky Katky Kerekesovej. Jedným z nich je televízny seriál **Websterovci** a jeho celovečerná verzia v podobe poviedkového filmu, ktorý bude mať premiéru na jeseň tohto roka. Ďalším je projekt **Mimi a Líza**. V televíznom špeciáli s názvom **Záhrada** sa zaoberá vzťahom človeka k životnému prostrediu. So sestrou, hudobnou skladateľkou Luciou Chuťkovou a s kapelou Hvozd sme nahrali pieseň **Krehkou krajinou**, ku ktorej som zostrihala videoklip z archívnych záberov z prostredia cirkusu. Pieseň reaguje na aktuálne dianie na Ukrajine. Čaká ma aj práca v ateliéri Filmroom, kde vediem kurzy animovaného filmu.

Lívia Filusová

[producentka]

Už druhý rok pripravujem celovečerný hraný debut Dominika Györgya **Dom uprostred**, ktorý zachytáva osud slovenskej rodiny žijúcej na samote na južnom Slovensku v období druhej svetovej vojny. Zverstvára páchané sovietskou armádou a sofistikovaná stratégia boja nemeckej jednotky sa pretavujú do imaginárneho sveta hluchonemého chlapca, ktorý sa snaží zvrátiť udalosti svojými rituálmi. Pri prvom čítaní scenára som sa zamýšľala nad aktuálnosťou témy. Nepomyslela som si, že to, čo čítam, bude krutou realitou 21. storočia a bude sa nás tak intenzívne dotýkať. Okrem toho realizujem v spolupráci s RTVS dokumentárny cyklus **Ostrov** o nezávislých kultúrnych centrách a kultúre v rôznych regiónoch Slovenska.

Eduard Čícha

[dokumentarista]

Nedávno som dokončil dva krátke televízne dokumenty – o bratislavskej Dynamitke (cyklus **Budujeme Slovensko**) a o človeku, ktorého okupácia Československa v roku 1968 donútila emigrovať (cyklus **Môj emigrant**). Z oboch filmov mám naozaj radosť. Jednak ma dodnes baví sa na ne pozerieť, jednak cítim výrazný profesionálny posun, najmä pokiaľ ide o chápanie významu tímovej spolupráce. V súčasnosti už intenzívne pracujem na celovečernom filme o kontroverznom prípade kanadského profesora sociálnej antropológie, ktorý sedí na východe Slovenska vo väzení za zneužívanie maloletých dievčat z vylúčených komunit.

— text: Matej Ambroš —

Febiofest oslávil kinokultúru

Teraz už naostro! Po dvoch predchádzajúcich rokoch poznačených pandemiou sa 29. medzinárodný filmový festival Febiofest mohol tentoraz rozbehnúť ko- nečne naplno. Citrusy v jeho vizuále vystriedali už napohľad ostré čili papričky a zvýraznili tak staré heslo v novom háve: Zaostrené na dobrý film.

Od 16. do 22. marca uviedli bratislavské kiná Lumière a Mladost už známe sekcie, medzi ktorými nechýbala ani súťaž krátkych filmov *V strede Európy*. Tú tento rok okrem filmov slovenských režisérov a snímok z našich susedných krajín Poľska, Česka, Maďarska a Rakúska tvorili aj filmy z Ukrajiny, čím sa zdôraznilo dnes natoľko potrebné gesto súdržnosti a spolupatričnosti. Na súčasné dianie reagoval Febiofest aj samostatnou sekciou venovanou Ukrajine. Zaostril na filmy, ktoré vyzdvihujú naliehavosť aktuálnej situácie, čím mnohým účastníkom pripomenul silu, akou môže filmové médium v súčasnosti plnej dezinformácií a poddimenzovaného vzdelávania disponovať.

Festival otvorili špeciálnou predpremiérou filmu poľského režiséra Jana P. Matuszyńskiego *Nezanechať stopy* (2021), na ktorej sa zúčastnil aj sám režisér. Živá diskusia po projekcii signalizovala plnohodnotný návrat festivalovej atmosféry či oslavy kinematografie konečne naživo a spolu. Samozrejme, podobnými slovami možno opísať aj lektorské úvody či diskusie zaradené do programu, ale aj slávnostné premiéry filmov ako *Jednotka intenzívneho života* (r. Adéla Komrzý, 2021) alebo *Správa o záchrane mŕtveho* (r. Václav Kadrnka, 2021) za účasti tvorcov. Program bol pestrý ako po minulé roky. Febiofest venoval priestor aj veľikánom svetového filmu, ako sú Agnès Varda, Ennio Morricone či Pier Paolo Pasolini, náročnejší program určený cinefilom vyvážil filmami pre detského diváka v sekcii Filmový kabinet deťom.

Hlavnú cenu súťaže krátkych filmov V strede Európy si odniesla rakúska snímka *Ako zmiznúť* (r. Robin Klengel, Leonhard Müllner a Michael Stumpf). Český film *Červené topánky* Anny Podskalskej získal zvláštne uznanie poroty. Na podujatí pre filmových profesionálov **Bratislava Industry Days**, ocenili aj pripravované filmy. Hlavnú cenu Best Febio Pitch si odniesol dokumentárny film *Pokiaľ ja žijem* Romana Ďuriša. Celovečerný debut Martiny Buchelovej *Milovník, nie bojovník* získal cenu Cineuropa Work in Progress. Celovečerný debut Gregora Valentoviča *Dvadsaťsedem* vybrali do rezidenčného programu Pop Up Film Residency Visegrad.

Febiofest sa v roku 2022 vrátil vo svojej pôvodnej farebnosti, pestrosti a ostrosti a po jeho skončení v Bratislave putuje výber z jeho programu do takmer dvadsiatich ďalších kín po celom Slovensku. ◀

— text: Zuzana Sotáková —

VFF: Počúť film, vidieť za kameru

„O čom budete hovoriť vo svojej prednáške?“ „Neviem, uvidím na mieste.“ Takto reagovali na otázku zahraniční hostia vzdelávacieho podujatia Visegrad Film Forum (VFF), ktoré sa konalo od 16. do 19. marca v Bratislave paralelne s 29. MFF Febiofest. Dali sa viesť záujmom publika a otázkami študentov, pre ktorých bolo podujatie VFF primárne určené.

Predstavte si, že by vám pri sledovaní filmu v kine vypadol zvuk. Asi by ste film bez neho nedopozerali. Zvuk je pre rozprávanie a vytváranie atmosféry nevyhnutný, avšak diváci (a dokonca aj niektorí filmári) ho často podceňujú a neuvedomujú si jeho význam a možnosti. To, ako dokáže odvážny a vynachádzavý nápad vo zvukovom riešení posunúť film na inú úroveň, ukázal oceňovaný írsky majster zvuku Eddy Joseph, ktorý mal na VFF projekciu hudobného filmu *Pink Floyd: The Wall* (1982) aj lekciiu pre študentov. Na ukážkach svojich filmov *Casino Royale* (2006), *Táto krajina nie je pre starých* (2007), *Nepriateľ pred bránami* (2001) či *Mŕtva nevesta* (2005) Tima Burtona priblížil profesiu zvukového majstra a supervízora a bolo hneď jasné, že toto povolanie vôbec neberie ako technické, ale umelecké.

Poľský režisér Jan P. Matuszyński hovoril o tom, ako konštruovať robustný príbeh, ako pracovať s hercami, i o rozdieloch medzi svojou hranou tvorbou a dokumentom. Do Bratislavy priniesol nielen svoj debut – portrét rodiny maliara Zdzisława Beksińskiego *Posledná rodina* (2016), diváci si mohli v slovenskej predpremiére pozrieť aj jeho novinku *Nezanechať stopy* o tom, ako sa z mladého muža razom stane nepriateľ totalitného molocho. Na záver sa na podujatí predstavila americká kostýmová výtvarníčka Debra McGuire. S návštevníkmi sa podelila o svoje skúsenosti s prácou nielen na kultovom seriáli *Priatelina*, priblížila tiež, ako sa tvoria ikonické kostýmy kreované charakterom postáv.

Producent nezávislých filmov Jim Stark, ktorý začínal s prácou na filmoch Jima Jarmuscha, nakoniec na VFF neprišiel zo zdravotných dôvodov, avšak diváci si mohli pozrieť ďalšie filmy za účasti tvorcov, ako napríklad *Bratstvo* (2021) s režisérom Francescom Montagnerom alebo *Keby radšej horelo* (2022) s režisérom Adamom Kolomanom Rybanským. Ako býva zvykom, okrem uznávaných profesionálov dostali na plátne priestor aj študenti ôsmich vysokých škôl z rôznych krajín vrátane poslucháčov Filmovej a televíznej fakulty Vysokej školy múzických umení v Bratislave. ◀

Zomrela Eva Zaoralová, dlhoročná tvár MFF Karlove Vary

Vo veku 89 rokov zomrela 10. marca známa česká filmová publicistka Eva Zaoralová. V začiatkoch svojho profesionálneho života pôsobila ako redaktorka, neskôr šéfredaktorka časopisu *Film a doba*. Prispievala aj do iných periodík, vyučovala na pražskej FAMU a pôsobila v porotách na mnohých filmových festivaloch vrátane tých najprestížnejších v Cannes, Berlíne a Benátkach. Od roku 1994 stála na čele nadácie, ktorá organizovala festival v Karlových Varoch, a o rok neskôr sa stala jeho umeleckou riaditeľkou. Na tomto poste pôsobila až do roku 2010, ale s festivalom neprestala spolupracovať ani potom. Pod jej umeleckým vedením a dramaturgiou sa festival v Karlových Varoch stal jednou z najvýznamnejších filmových udalostí v našom regióne. K Eve Zaoralovej a jej prínosu pre českú i slovenskú kinematografiu sa vrátíme v májovom čísle *Film.sk*.

Zomrel slovenský herec Ľubo Roman

Vo veku 77 rokov zomrel 13. marca herec Ľubo Roman, ktorý sa objavil už ako chlapec v epizódnej úlohe slovensko-maďarského filmu *Dáždnik svätého Petra* (1958) režisérov Frigyesa Bána a Vladislava Pavloviča. Štefan Uher mu ponúkol úlohu vo filme *My z deviatej A* (1961) a o rok neskôr aj v snímke *Slnko v sieti*, kde stvárnil mestského frajera Peťa, letnú lásku hlavnej ženskej hrdinky. Vo filme *Láska neláskavá* (1969) Dimitrija Plichu si zahral jedného z výtvarníkov. Viackrát spolupracoval s režisérom Andrejom Lettrichom – *Prípad krásnej nerestnice* (1973), *Advokátka* (1977) a *Hody* (1987). Martin Ľapák ho obsadil do filmu *Stratená dolina* (1976) a zahral si aj v kriminálke Zora Záhona *Akcia Edelstein* (1986). Z neskorších filmov sa objavil napríklad v dráme *Pokoj v duši* (2009) Vladimíra Balka a stvárnil aj množstvo televíznych postáv. Jeho hlas počúť vo viacerých dokumentárnych filmoch, ale aj v niekoľkých dabovaných zahraničných tituloch. Ľubo Roman pôsobil dlhé roky v bratislavskom divadle Nová scéna. Okrem herectva sa angažoval aj politicky. V roku 1994 bol ministrom kultúry v dočasnej vláde Jozefa Moravčíka a v roku 2001 sa stal prvým predsedom Bratislavského samosprávneho kraja.

Na VŠMU sa uskutoční masterclass Priestor v animovanom filme

Na pôde Filmovej a televíznej fakulty VŠMU sa v dňoch 21. a 22. apríla uskutoční masterclass Priestor v animovanom filme. Prvý deň sa začne projekciou filmu *Myši patria do neba* (2021) Denisy Grimmovej a Jana Bubeníčka, ktorý je čerstvým držiteľom Českého leva ako najlepší animovaný film. Jeho výtvarnú stránku rozoberú samotní tvorcovia a pomocou názorných ukážok, videí „making of“, výtvarných návrhov a 3D vizualizácií predstavia aj výrobný proces filmu. Ďalší deň prinesie tému prevodu a rozvoja 2D konceptov do trojrozmerného priestoru, ktorú rozoberie spoluautor výtvarnej koncepcie filmu *Myši patria do neba* Jan Kurka. V prednáške priblíži pomocou názorných ukážok aj postprodukčné riešenia kombinácie 3D CGI techniky s bábkovou animáciou.

— pripravila: Jaroslava Jelchová —

MIDPOINT INTENSIVE SK

- ✦ scenáristický vývoj celovečerných slovenských hraných a animovaných filmových projektov
- ✦ jedinečná príležitosť konzultovať projekty s medzinárodným uznávaným mentorom v slovenskom/českom jazyku
- ✦ nadväzujúce online konzultácie

S finančnou podporou:

AUDIOVIZUÁLNY FOND

V spolupráci:

CHARACTER

SLOVENSKÝ FILMOVÝ ÚSTAV

FILMOVÝ ÚSTAV SLOVAK FILM INSTITUTE

MIDPOINT INSTITUTE

27–29/6 2022
Bratislava

uzávierka prihlášok: 25/4 2022
www.midpoint-institute.eu

Na koho zasvieti filmové Slnko najviac?

Slovenská filmová a televízna akadémia bude v sobotu 9. apríla udeľovať výročné ceny Slnko v sieti za roky 2020 a 2021. Najviac (12) nominácií získal film **Služobníci** Ivana Ostrochovského. O jednu nomináciu menej majú filmy **Cenzorka** Petra Kerekesa a **Muž so zajačímí ušami** Martina Šulíka. Režiséri týchto troch filmov sú zároveň nominovaní aj v kategórii réžia. Cenu v kategórii kameramanskej tvorby môžu získať Juraj Chlpík (**Služobníci**), Martin Kollar (**Cenzorka**) alebo Martin Žiaran (**Správa**). Alexandra Borbély (**Muž so zajačímí ušami**), Marina Klimova a Irina Kiriazeva (obe **Cenzorka**) sa uchádzajú o sošku za najlepší ženský herecký výkon v hlavnej úlohe, z mužov nominovali Noëla Czuczora (**Správa**), Miroslava Krobota (**Muž so zajačímí ušami**) a Samuela Polakoviča (**Služobníci**). V kategórii dokumentárnych filmov vybrala akadémia **Lásku pod kapotou** Mira Rema, **Raj na zemi** Jara Vojteka a film **The Sailor** Lucie Kašovej. Filmy **Bolo raz jedno more...** Joanny Kožuch, **Cez palubu!** Filipa Pošivača a Barbory Valeckej a **On the Hill** Lukáša Ďuricu a Juraja Mäsiara súťažia v kategórii animovanej tvorby. Počas večera odovzdajú aj Slnko v sieti za výnimočný prínos slovenskej audiovizuálnej kultúre a divácku cenu, o ktorej rozhodne v internetovom hlasovaní verejnosť.

Týždeň so slovenským filmom konečne v kine

Domáce filmové premiéry uplynulého roka, ale aj filmy z roku 2020, ktoré sú nominované na cenu Slnko v sieti, predstaví 8. ročník prehliadky Týždeň slovenského filmu (TSF) od 4. do 10. apríla v bratislavskom Kine Lumière. Súčasťou TSF je aj bohatý sprievodný program. Uskutočnia sa tri hodnotiace panelové diskusie o hranom, dokumentárnom a animovanom filme a dva semináre – prvý bude venovaný vedeckej práci Jeleny Paštékovej, druhý predstaví tvorbu Petra

Pišťanka s prihliadnutím na filmové a divadelné adaptácie jeho diel. Na seminári predstavia a pokrstia 3-DVD Peter Pišťanek, ako aj zborník **Martin Slivka, muž, ktorý sadil stromy**. V programe je i diskusia k anketе **Film.sk – slovenský film storočia**, ktorú mesačník o filmovom dianí (nielen) na Slovensku vyhlásil na sklonku minulého roka ako vyvrcholenie aktivít venovaných storočnici slovenskej kinematografie. Na diskusii k anketе sa zúčastnia hodnotitelia i tvorcovia filmov, ktorí sa umiestnili v Top 20, TSF zároveň uvedie víťazný film ankety **322** režiséra Dušana Hanáka. Pripravená je aj diskusia s režisérom Petrom Bebjakom po projekcii jeho filmu **Správa** a nebude chýbať ani Filmový kabinet deťom s workshopom pre najmenších divákov. Počas slávnostného otvorenia TSF sa odovzdajú ocenenia: Cenu Petra Miháľika si prevezme filmová a literárna historička Jelena Paštéková, ffilmový kritik a spoluzakladateľ distribučnej spoločnosti Film Expanded Matej Sotník, si prevezme Cenu Pavla Branka a Cena Orbis Pictus bude udelená mesačníku **Film.sk**. Súčasťou podujatia je aj Divácka cena TSF pre najlepší slovenský film roka 2021.

České levy pre Zátopka a ďalšie slovenské koprodukčné tituly

Dvadsiatemu deviatemu ročníku odovzdávania výročných filmových cien Český lev dominoval film **Zátopen** Davida Ondříčka, ktorý vznikol v česko-slovenskej koprodukcii. Okrem Českého leva pre najlepší film získal aj cenu za réžiu, kameru, strih, zvuk, scénografiu a masky. Cenu pre najlepšieho herca v hlavnej úlohe si odniesol predstaviteľ Emila Zátopka Václav Neuzil, najlepším hercom vo vedľajšej úlohe sa stal Oldřich Kaiser za film **Muž so zajačímí ušami** Martina Šulíka. V ďalšom koprodukčnom filme **Chyby** Jana Prušinovského bola ocenená za stvárnenie hlavnej postavy Pavla Gajdošíkovej. Slovenská kostýmová výtvarníčka žijúca v Česku Katarína Štrbová Bielíková získala Českého leva za televíznu minisériu **Božena** (r. Lenka

Wimmerová). Najlepším animovaným filmom sa stal titul **Myši patria do neba** Denisy Grimmovej a Jana Bubeníčka, kde má Slovensko takisto koprodukčný podiel, podobne ako pri filme **Milý tati** Diany Cam Van Nguyen, ktorý sa stal najlepším krátkym filmom a získal aj neštatutárnu cenu ako najlepší študentský film. Slávnostný večer sa uskutočnil 5. marca a niesol sa v znamení symbolickej i finančnej podpory Ukrajine.

V apríli a máji možno hlasovať o Cene publika LUX 2022

Diváci vo všetkých európskych krajinách vrátane Slovenska môžu hlasovať za jeden z trojice filmov nominovaných na tohtoročnú európsku filmovú Cenu publika LUX, ktorú vyhlasuje Európsky parlament a Európska filmová akadémia v spolupráci s Európskou komisiou a so sieťou kín Europa Cinemas. Cieľom ceny je upozorňovať na filmy, ktoré sa venujú ústredným témam európskej verejnej diskusie, a kultúrne prepájať Európu. Popri tituloch známych zo slovenskej distribúcie, ako **Utiečť** (2021) Jonasa Pohera Rasmussena a **Quo vadis, Aida?** (2020) Jasmily Žbanić, sa medzi nominované filmy dostala aj rakúsko-nemecká dráma **Veľká sloboda** (2021) Sebastiana Meisa. U nás sa premietala len v rámci Filmového festivalu inakosti v roku 2021 a v posledný marcový deň aj počas špeciálneho filmového večera, ktorý sa uskutočnil súčasne vo všetkých európskych kinách zapojených do projektu európskeho ocenenia. Hlasovanie o Cenu publika LUX prebieha do 25. mája na stránke luxaward.eu.

— pripravila: Jaroslava Jelchová —

ODOVZDÁVANIE NÁRODNÝCH FILMOVÝCH CIEN ZA ROKY 2020 A 2021

SLNKO V SIETI

9. APRÍLA / 20:30

GENERÁLNY PARTNER:

ORGANIZÁTOR:

PARTNERI:

SPOLUORGANIZÁTORI:

MEDIÁLNI PARTNERI:

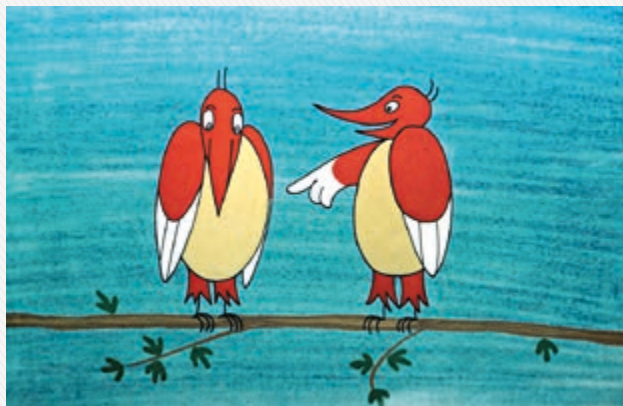

PODUJATIE FINANČNE PODPORIL:

PODUJATIE SA KONÁ POD ZÁŠTITOU PRIMÁTORA HLAVNÉHO MESTA SR BRATISLAVY MATÚŠA VALLA

Filmotéka v apríli prinesie témy láska, mesto i cudzinci

Aprílová Filmotéka Kina Lumière v rámci projektu 100 rokov slovenského filmu uvedie snímky režisérův Dimitrija Plichtu, Jaroslava Siakela a Petra Solana. Abecedár slovenského filmu odhalí tituly skryté pod heslami L ako láska, M ako mesto, N ako Nástup a O ako objektív s lektorskými úvodmi Evy Filovej, Petry Hanákové a Kristíny Aschenbrennerovej. Cyklus venovaný storočnici slovenského animovaného filmu ponúkne krátke snímky na tému cudzinci. Jeho kurátorka Lea Pagáčová zaradila medzi vybrané tituly aj film *Buch buch!* (1980) režiséra Milana Černáka, ktorému Filmotéka venuje Carte blanche pri príležitosti jeho 90. narodenín. Stredometrážny film Štefana Uhra *Bolo raz priateľstvo* (1958) vybral riaditeľ Národného filmového archívu SFÚ Marián Hausner k aprílovej téme cyklu Digitálne kino.

► 100 rokov slovenského filmu / 2., 5., 12., 13., 16., 18., 19., 26., 30. apríl ► 18.20 / Bratislava – Kino Lumière / www.kino-lumiere.sk

Sto rokov v piatich dňoch

Prehliadka archívnych filmov ponúkne projekcie, prednášky a diskusie o dejinách slovenskej kinematografie aj možnosť stretnúť významných tvorcov a osobnosti slovenského filmu. Ranej slovenskej kinematografii bude venovaný prvý deň s prednáškou filozofa a estetika Juraja

Oniščenka a ponúkne aj pásmo krátkych filmov, ktoré tematizujú filmového Jánošíka. Snímka *Po horách, po dolách* (1929) Karola Plicku bude uvedená s hudbou Davida Kollara a Tomáša Mutinu. Utorok bude venovaný filmu na Slovensku v medzivojnovom období a počas vojny. Po prednáške filmovej teoretičky Márie Ferenčuhovej sú pripravené projekcie filmov *Za Slovákmí od New Yorku po Mississippi* (1937) Karola Plicku s hudbou Tomáša Lauka a *Od Tatier po Azovské more* (1942) Ivana J. Kovačeviča. Tému Peripetie propagandy, ideály zmeny predstavujú v stredu vo svojich prednáškach režisér a dramaturg Rudolf Urc a filmová historička Eva Filová. Uvedené budú aj dve pásma krátkych filmov z rokov 1950 až 1989. Projekcie krátkych filmov *Fotografovanie obyvateľov domu* (1968), *Vrcholky stromov* (1972), *Amulet* (1974) a celovečernej snímky *Vítaz* (1978) budú súčasťou štvrtkovej témy Podvrtnosť filmového obrazu, spojenej s prednáškami filmovej a literárnej historičky Jeleny Paštékovej a režiséra Dušana Trančíka. Tvorbe absolventov slovenských filmových škôl sa bude v posledný deň podujatia venovať filmová teoretička Katarína Mišíková. Premietnu sa krátke filmy Zuzany Liovej, Mareka Kuboša, Miša Suchého, Ivana Ostrochovského, Martina Palúcha, Ľubomíra Viludu a Ľudovíta Boháta. Všetky klasické filmy zo zbierkového fondu Národného filmového archívu Slovenského filmového ústavu (NFA SFÚ) sa budú premietat z pôvodných 35 mm filmových kópií. Činnosť NFA SFÚ predstaví na prehliadke v sprievodnom programe jeho riaditeľ Marián Hausner, digitálnemu reštaurovaniu kinematografických diel sa bude venovať vedúci oddelenia digitálnej audiovizie SFÚ Peter Csordás. Tému odbornej reflexie filmu, aj prostredníctvom periodík *Film.sk*, *Kino-Ikon* a *Slovenské divadlo*, prinesie diskusia šéfredaktora časopisu *Kino-Ikon* Martina Kaňucha, riaditeľky Ústavu divadelnej a filmovej vedy SAV Eleny Knopovej a jej zástupkyne Jany Dudkovej, ktorá predstaví aj svoju novú publikáciu *Zmena bez zmeny. Podoby slovenskej televíznej hranej tvorby 1990 – 1993*. Dokumentarista Marek Šulík bude prezentovať projekt Rodinné archívy, pozostávajúci zo zbierok amatérskych a rodinných filmových záznamov, a vydavateľ Peter Šulej s filmovým vedcom Martinom Palúchom predstaví Filmodrom, knižnú edíciu vydavateľstva Vlna. K dispozícii budú aj knihy, časopisy, DVD a blu-ray nosiče vydané v SFÚ, ktorý je hlavným partnerom podujatia.

► Dni archívneho filmu 2022 – Storočnica / 25. – 29. apríl / Banská Bystrica – Fakulta dramatických umení AU, Filmový klub v Múzeu SNP

REDAKČIA NEZODPOVEDÁ ZA ZMENY V PROGRAME PODUJATÍ! PODUJATIA SA USKUTOČNIA PODĽA AKTUÁLNYCH POKYNOV, KTORÉ SA MÔŽU MENIŤ V ZÁVISLOSTI OD EPIDEMICKEJ SITUÁCIE.

— pripravila Jaroslava Jelchová —

1 — *Buch buch!* — foto: archív SFÚ
2 — *Za Slovákmí od New Yorku po Mississippi*
— foto: archív SFÚ

— text: Milan Černák —
— foto: archív SFÚ —

Novinky techniky spred pol storočia

Filmové týždenníky ako žáner spravodajského filmu sú dnes vzácnosťou. Na Slovensku sa o ne vo svojich zbierkach stará Slovenský filmový ústav (SFÚ), ktorý ich v spolupráci so spravodajskou televíziou TA3 uvádza v jej programe. V mesačníku *Film.sk* ich čitateľom približuje Milan Černák, ktorý pôsobil ako dramaturg a režisér Spravodajského filmu.

— Vypadávajú vám vlasy? Žiaden problém. Špeciálny prístroj na masáž hlavy je na to ako stvorený. Potrebuje rýchlo ohriať obed? Na to máme predsa mikrovlnku. A televízny film si pozriete, keď sa vám to hodí, s využitím najnovšieho videoprehrávača. Všetky tieto prevratné technické novinky priniesol veľtrh spotrebného priemyslu v Barcelone (TvF č. 31). Ani vystavovatelia na Invexe v Brne (č. 32) sa však nedali zahanbiť: štítkovací stroj a dokonca sklápacie sedadlo v autobuse! Problémy rastúceho automobilizmu mali vyriešiť radary merajúce rýchlosť a automatické fotokamery zachytávajúce previnilcov (č. 29).

— Nesmejte sa. Nevieme, a väčšina z nás to ani nebude vedieť, či sa o pol storočia nebudú naši potomkovia rovnako usmievať nad dnešnými smartfónmi, GPS-kou, dronmi... Veru, viacero informácií z uvádzaných týždenníkov znie dnes neuveriteľne.

— Situácia v zásobovaní pitnou vodou bola v 70. rokoch na viacerých bratislavských (!) sídliskách kritická. Preto mestskí funkcionári s veľkou pompou privítali (č. 32), keď sa začala čerpať z tzv. tretieho zdroja v Kalinkove. Znamenalo to koniec cisternových áut a ľudí čakajúcich na vodu s vedrami a krhličkami.

— Vysokoškólači dnes nemusia rozmýšľať ako ich starí rodičia, kam ich pridelia cez prázdniny na pracovnú brigádu (č. 31). Stredoškólakom sa zase akosi nechcelo do banských učilíšť (č. 30), hoci ako konštatuje naslovovzatý odborník, „v krízových rokoch sa ukázalo, že koncepcia náhrady uhlia je v zásade chybná“. (!)

— Zberať úrodu v žurnále už (našťastie) prestávalo byť módou, no zmienka o mimoriadnych problémoch spôsobených vrtochmi počasia predsa len nechýbala (č. 34). Dokončoval sa dôležitý tranzitný plynovod (č. 36) a pre hlavné mesto nemej dôležitý – vtedy ešte len druhý – most. Zatažkávacie skúšky trvali sedem dní (č. 35) a most bol pripravený na odovzdanie.

— V prvom ponúkanom čísle žurnálu (č. 27) v apríli paroduje len trinásťročný účastník Bratislavskej lýry, Škót Neil Reid svojho slávneho „kolegu“ Toma Jonesa piesňou *Delilah*, v poslednom čísle (č. 36) Mireille Mathieu spieva (nemecky) budovateľom štadióna určeného na blížiacu sa olympiádu v Mníchove. Apropos Reid: je až dodnes najmladším spevákom, ktorý získal prvé miesto v histórii britského rebríčka albumov. Tak si to užite. ◀

FILMOVÉ TÝŽDENNÍKY NA TA3 – APRÍL 2022

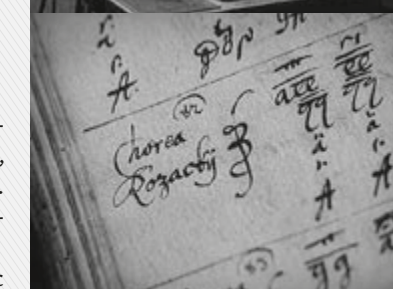
► Týždeň vo filme č. 27 – 28/1972 ► 2. 4. o 7.30 h a 3. 4. o 14.30 h

► Týždeň vo filme č. 29 – 30/1972 ► 9. 4. o 7.30 h a 10. 4. o 14.30 h

► Týždeň vo filme č. 31 – 32/1972 ► 16. 4. o 7.30 h a 17. 4. o 14.30 h

► Týždeň vo filme č. 33 – 34/1972 ► 23. 4. o 7.30 h a 24. 4. o 14.30 h

► Týždeň vo filme č. 35 – 36/1972 ► 30. 4. o 7.30 h a 1. 5. o 14.30 h

→ Film Pavla Barabáša *Everest – najťažšia cesta* (2020) získal cenu poroty na 6. festivale horských filmov Verona v Taliansku (22. – 26. 2.).

→ Výročnú cenu Asociácie českých kameramanov za vynikajúce dielo *Správa* (2020) režiséra Petra Bebjaka udelili 2. 3. kameramanovi filmu Martinovi Žiaranovi. Cenu za kameramansky prínosné dielo získal koprodukčný film *Ľudia krvi* (2021, r. Miroslav Bambušek) českého kameramana Jakuba Halouska.

→ Režisér a producent Peter Kerekes získal cenu pre najlepšieho režiséra za film *Cenzorka* (2021) v medzinárodnej súťaži na 20. medzinárodnom filmovom festivale v Pune v Indii (3. – 10. 3.).

→ Na prezentačnom fóre Cartoon Movie v Bordeaux (8. – 10. 3.) ocenili producentov filmu *Myši patria do neba* (2021) Denisy Grimmovej a Jana Bubeníčka, vrátane slovenskej spoločnosti CinemArt SK. Režisérku filmu *Moja afganská rodina* (2021) Michaelu Pavlátovú vybrali do užšej nominácie na cenu za najlepšiu réžiu a medzi najlepších desať európskych koprodukčných projektov zaradili slovenskú minoritu Kristíny Dufkovej *Keď život chutí*. Na podujatí pre mladé talenty sa odprezentoval pripravovaný film Filipa Pošivača *Tonda, Slávka a Génius*.

→ Krátky animovaný film *Bolo raz jedno more...* (2021) Joanny Kožuch zaradili 15. 3. do oficiálneho výberu súťaže krátkych filmov prestížneho medzinárodného festivalu animovaného filmu v Annecy, ktorý sa uskutoční od 13. do 18. 6.

→ Krátke dokumenty Mareka Moučku *Cestujúcim do pozornosti* (2020) a *V plytkej vode* (2020) vybrali do programu 11. festivalu First Look (16. – 20. 3.), ktorý organizuje Filmové múzeum v New Yorku, aby predstavilo formálne invenčné diela.

→ Pripravovaný dokumentárny film *Pozor, padá SNG!* Jany Durajovej a Leny Kušnierikovej ocenili na Agora Docs, ktoré boli súčasťou 24. festivalu dokumentárnych filmov v Solúne (10. – 20. 3.). S cenou je spojená akreditácia a pobyt pre tvorcov a producentov na 15. medzinárodnom festivale dokumentárnych filmov Beldocs, ktorý sa uskutoční od 11. do 18. 5. v Belehrade.

Filmári sa spájajú na pomoc Ukrajine

— Iniciatíva Filmári pre Ukrajinu vznikla s cieľom pomôcť ukrajinským filmárom a ich rodinám, ale aj ďalším zraniteľným skupinám ľudí z Ukrajiny ako sú osoby LGBTI+, Rómovia, ľudia so zdravotným znevýhodnením, deti a starí ľudia. Stojí za ňou networkingová platforma Crew United, ktorá sa rozhodla svoje skúsenosti s prepájaním ľudí v audiovizuálnom prostredí využiť na pomoc ľuďom z Ukrajiny. Prostredníctvom internetovej stránky filmmakers-for-ukraine.com zhromažďuje a aktualizuje informácie o možnostiach podpory a pomoci zo všetkých európskych krajín.

→ Viac informácií: mail@filmmakers-for-ukraine.com.

— pripravila: Jaroslava Jelchová —

APRÍL 2022

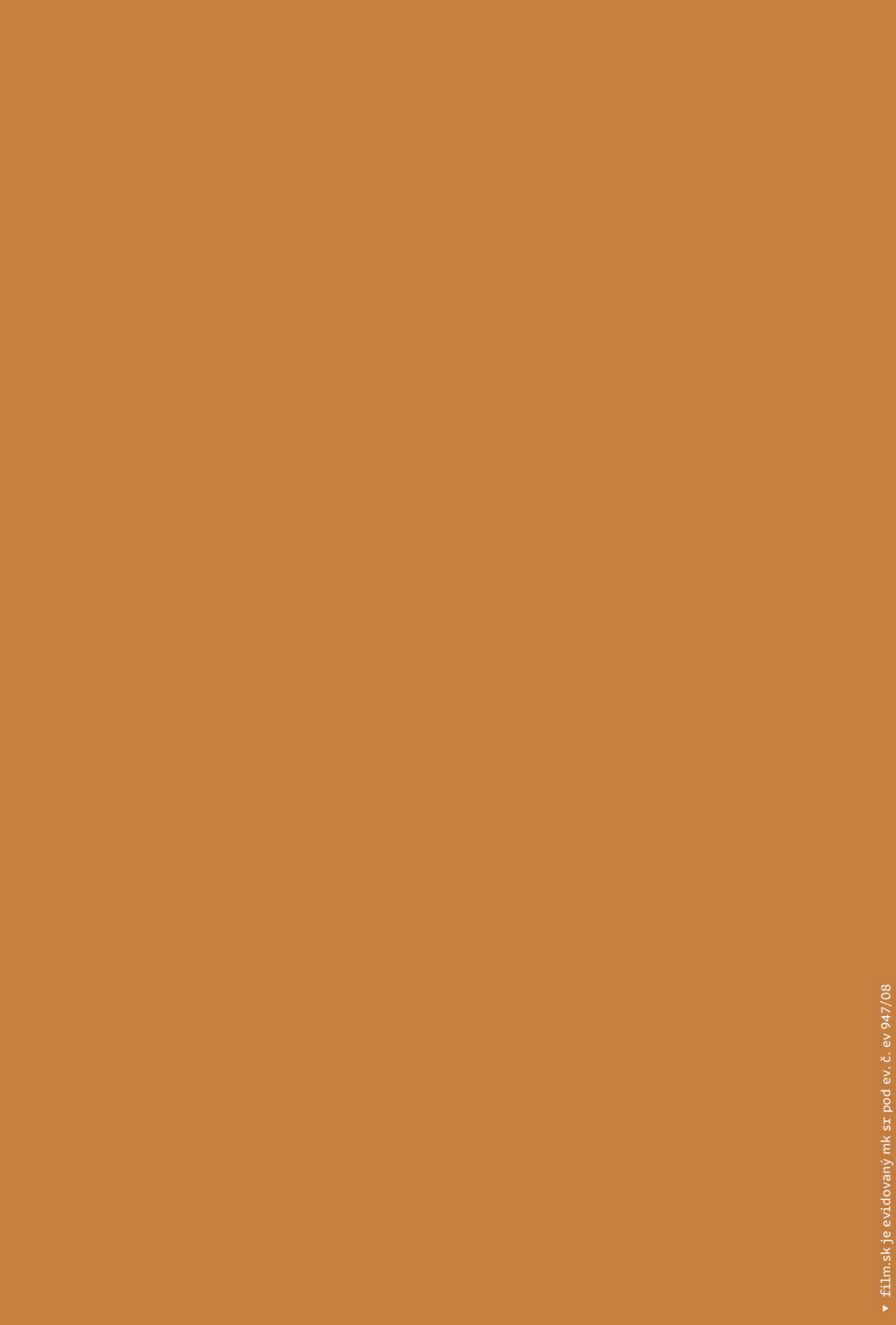
3. 4. 1927	Ladislav Burlas
– hudobný skladateľ
4. 4. 1932	Stanislava Jendraššáková
– režisérka
4. 4. 1952	Ľubica Jarjabková
– kostýmová výtvarníčka
4. 4. 1972	Ivan Martinka – herec
11. 4. 1952	Dušan Dukát – fotograf
13. 4. 1922	Hviezdoslav Herman
– filmový pracovník
(zomrel 7. 9. 2000)
13. 4. 1932	Rudolf Kraus – herec
(zomrel 11. 7. 1997)
14. 4. 1932	Milan Černák
– režisér, scenárista
15. 4. 1947	Miroslav Košický – televízny
režisér (zomrel 2. 4. 2012)
15. 4. 1972	Bibiana Ondrejková – herečka
17. 4. 1947	Miloslav Končok – televízny
režisér, scenárista
17. 4. 1952	Zuzana Kronerová – herečka
19. 4. 1932	Miroslav Šmíd – dirigent
(zomrel 7. 6. 2006)
19. 4. 1937	Emil Kosír – herec
(zomrel 11. 3. 2019)
21. 4. 1927	Nada Kotršová – herečka
(zomrela 27. 11. 2009)
21. 4. 1972	Peter Balcar – kameraman
23. 4. 1937	Roman Rjachovský
– filmový architekt
23. 4. 1937	Milan Strojný
– zvukový majster
23. 4. 1942	Štefan Vraštiak – publicista,
historik (zomrel 4. 4. 2016)
23. 4. 1947	Slavomír Rosenberg
– dramaturg, scenárista
(zomrel 1. 9. 2011)
24. 4. 1962	František Lipták – architekt
27. 4. 1922	Jana Kršková – skriptka,
druhá režisérka
(zomrela 2. 12. 2011)
27. 4. 1932	Juraj Šajmovič – kameraman
(zomrel 20. 4. 2013)
27. 4. 1952	Juraj Ďurdiak – herec
30. 4. 1927	Zoltán Lenský – herec
(zomrel 19. 7. 1997)

zdroj: Kalendár filmových výročí 2022
Interná publikácia Slovenského filmového ústavu
zostavila Renáta Šmatláková
pripravila Simona Nötová

rtv:
ROZHLAS A TELEVÍZIA
SLOVENSÁ

:RÁDIO_FM

▼ film.sk je evidovaný mk sr pod ev. č. ev 947/08

ISSN 1335-8286

